

Викрадачі діамантів
Луї Анрі Буссенар

Скарби, стародавні реліквії та гори коштовностей... Чи ж не це вабить і надихає на подвиги усіх шукачів пригод? Трійко відважних французів – Альбер де Вільрж, Александр Шоні та Жозеф – вирушають до далекої Південної Африки на пошуки діамантів, захованих у давні часи тубільним племенем кафрів. Там, у невідомих землях, на них чекають непрості випробування. Адже про скарби дізнається банда розбійників на чолі з підступним пройдисвітом Джеймсом Віллісом. Хто ж першим знайде скарб?

Луї Буссенар

Викрадачі діамантів

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Адаптація, передмова, примітки Андрія Клімова

© DepositPhotos.com / icetray, insima, lianella, Mogil, обкладинка, 2019

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2019

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2019

* * *

Право на справедливість

Луї Анрі Буссенар (1847–1910) народився в містечку Ескренн у французькому департаменті Луара. Майбутній письменник закінчив медичний факультет у Парижі, але щойно отримав диплом лікаря, як був мобілізований – улітку 1870 року почалася франко-пруська війна. У битві під Шампіньї Буссенар був тяжко поранений, а пізніше разом з усією французькою армією пережив воєнну катастрофу під Седаном і ганьбу поразки. Відтоді він перейнявся ненавистю до війни й визнавав право народів братися до зброї лише для захисту свободи і незалежності. Ця думка – одна з провідних у його численних романах, оповіданнях та нарисах.

Після війни Буссенар покинув медицину й повернувся до Парижа, вирішивши цілком присвятити себе літературі. І не помилився: вже перші повісті автора-початківця, опубліковані в періодичному виданні «Журналь де Вояж» 1879 року, зробили його ім'я широко відомим серед юних читачів – адже саме для них він написав більшість своїх творів.

У 1880 році французький уряд відрядив Буссенара до однієї з колоній Французької Гвіани. Після цієї поїздки було ще кілька експедицій до Америки, Африки й Австралії – письменника охопила справжня пристрасть до подорожей, які дарували йому багатющий історичний та географічний матеріал, а разом – екзотичні сюжети, про які годі було й мріяти у старій Європі. Одна за одною народжувалися нові книги – романи «Гвіанські Робінзони», «Пригоди в країні бізонів», «Пригоди в країні тигрів», «Викрадачі діамантів», «З Парижа до Бразилії», «Пригоди в країні левів» та багато інших. Їх героями ставали відважні молоді європейці, наділені гострим розумом, безмірною відвагою і неабиякою винахідливістю. Ці якості допомагали їм із честю виходити з найнебезпечніших і найскрутніших ситуацій у маловивчених і важкодоступних куточках світу.

В основу «Викрадачів діамантів», книги, яку ви щойно розгорнули, лягли справжні події освоєння Південної Африки нащадками голландських колоністів – бурами, а також англійцями. Історія створення британських колоній та республік бурів у Південній Африці сповнена кривавих конфліктів між різними групами поселенців і корінними мешканцями цієї землі – зулуськими й бушменськими племенами. 1867 року на кордоні бурської Оранжевої республіки й британської Капської колонії було виявлено найбільше у світі родовище алмазів, і невдовзі тут виникла англійська колонія – Південна Родезія. Ще через два десятиліття у Трансваалі було відкрито багаті золоті розсипи. До країни ринув потік шукачів наживи, авантюристів і шахраїв усіх гатунків, охоплених прагненням швидкого збагачення і готових заради цього на все.

Наприкінці XIX століття, продовжуючи «жюльвернівську» традицію в літературі, Луї Буссенар створив низку науково-фантастичних романів, кращим з яких вважається «Десять тисяч років у крижаній брилі», а на початку нового століття звернувся до історико-пригодницького жанру, до якого належать його «Герої Малахового кургану», «Палаючий острів» та «Капітан Зірвіголова».

В останньому з цих романів автор удруге повернувся до теми, яку порушував ще у «Викрадачах діамантів», – до боротьби Англії за панування над Півднем Африки, стратегічним пунктом на морському шляху до Британської Індії, та за незліченні багатства цього регіону. Саме вони стали причиною кровопролитної англо-бурської війни (1899–1902), що викликала у цивілізованому світі загальне обурення і призвела до значної кількості жертв. Цим подіям, що позначили рубіж між двома століттями, і було присвячено роман французького письменника Луї Буссенара «Капітан Зірвіголова». Написаний буквально по свіжих слідах подій, він побачив світ 1901 року, коли війна ще була далека від закінчення, а її результат не був відомий авторові. Проте динамічна, яскрава і сповнена співчуття до народу, що бореться за свої права і землю, книга одразу стала однією з найпопулярніших серед читачів у Європі, а пізніше, разом із «Викрадачами діамантів», увійшла до золотого фонду світової пригодницької літератури.

Понад сто років минуло з дня смерті чудового письменника, але його героїв – дотепних, безстрашних, іронічних, як і раніше, люблять читачі на всіх континентах. І не лише за їх дотепність, мужність та зневагу до смерті, а й тому, що кожен з них наділений найціннішою якістю, притаманною молодості, – готовністю іти до кінця у боротьбі за перемогу добра і справедливості.

Частина перша. Трое французів на півдні Африки

Розділ 1

Ще зовсім нещодавно ніхто навіть не чув про існування селища Нельсонсфонтейн, що розташоване на прикордонні Західного Грикваланда, за сто миль від Оранжевої річки. Та щойно там знайшли алмази, стало зрозуміло, що Нельсонсфонтейн невдовзі стане однією з найбагатших копалень у всій британській Капській колонії. Негайно до цього району Південної Африки потяглися юрмища шукачів пригод різних рас і кольору шкіри, які повірили у свою удачу. Частина з них наймалася до білих власників копальневих ділянок, інші ставали самостійними старателями.

Саме селище розкинулося в непривітній місцевості зі спекотливим кліматом серед голих скель, а безліч глибоких виробок і шурфів, що з'явили в землі, надавали його поверхні схожості з кам'яними стільниками. Алмазонасний район було поділено на силу-силенну ділянок, кожна площею близько десяти квадратних метрів, і на всіх на них водночас завзято, до млосної втоми, працювали обірвані й запорошені люди. У поті чола свого вони ретельно довбали, копали й пересівали подрібнену гірську породу і глину, поступово заглиблюючись у надра землі.

Із глибини шурфів на блоках безперервно піднімалися важкі мішки з бичачої шкіри, наповнені породою, у котромусь із яких міг виявитися цілий статок.

Щонайдрибніший пил сухої синьої глини курів густими хмарами, часом застуючи сонце. Обстеживши вміст мішків, старателі вантажили порожню породу на тачки й вивозили вузькими стежками, що снувалися через усю копальню. Стежки ці були прокладені понад самісіньким краєм урвища: досить було одного непевного руху, аби зірватися вниз. Але на те, схоже, ніхто не зважав.

Копальня, мов той вулик, гула хрипкими голосами чоловіків, охоплених алмазною лихоманкою. Одні запекло торгувалися зі скупниками за знайдений кристал сорок каратів завважки, інші, мов божевільні, радісно горлали: нарешті збувалася їхня мрія розбагатіти! Звістки про нові знахідки облітали копальню вмить. Збудження зростало, подекуди спалахували бійки, хтось проклинав лиху долю. Проте були тут і менш уразливі особи – з наймитів, які працювали на хазяїв. Не зважаючи на те, що діється довкола, вони наполегливо шукали коштовний камінь, а знайшовши заповітний кристал, потай ховали його на тілі, у роті, де завгодно, аби лиш не помітив наглядач і не відібрав. Наслідок це мало завжди однаковий: бідолашний трудяга діставав своїх кілька зуботичин і, вивергаючи хмарою чорну лайку, повертався у шурф, де знову брав до рук осоружне кайло.

Умови праці й життя на копальні для всіх були однакові: таке-сяке старательське спорядження, примітивний побут, брак питної води, бруд і сморід у таборі, неспокійний сон у дірявих наметах. Якби не надія на швидке збагачення, люди навряд чи погодилися б залишатися в цих задущлихв норах бодай на часину, а не те що працювати дванадцять годин поспіль у запорошених ямах на сорокаградусній спеці. Місцева влада безуспішно намагалася навести лад на копальні, але потік зайд, крадійство, бійки, пияцтво, хвороби і байдужість до людського життя перетворили це місце на справжній заповідник для одержимих, чий сенс життя був зосереджений в одному слові – «алмази». Ці камінчики, безбарвні й геть непоказні до того, як їх огранють ювеліри, гіпнотизували тут усіх і кожного...

Того дня в Нельсонсфонтейні панували звичайний гамір і похваллення. Тож не дивно, що прибуття чотирьох новеньких – двох європейців і двох чорношкірих – залишилося майже не поміченим. Усі четверо зовсім не були схожі на старателів. Ватажком четвірки був худорлявий, коротко стрижений чоловік середнього зросту. На вигляд він мав років тридцять, а правильні риси жвавого смаглявого обличчя видавали південця. Тропічний шолом із напотиличником з білої тканини захищав його голову від палючого сонця, а куртка з безліччю кишень була ніби спеціально створена для далеких подорожей. На поясі висів чималий тесак, а сам пояс підтримував вельветові штани оливкового кольору, заправлені в халявки високих чобіт. А ще з кишеньок його куртки визирали ланцюжки, один – від годинника, а другий – від компаса в нікельованому корпусі. Великокаліберна дубельтівка і повний патронташ довершували спорядження незнайомця.

Другий європеець був убраний і споряджений достоту так само. Проте цим схожість між ними вичерпувалася, хоча обое були південцями приблизно одного віку і, мабуть, однієї національності. Досить було побіжного погляду, аби помітити, що, на відміну від першого, навіть зовні породистого чоловіка, цьому другому відводилася зовсім інша роль у групі.

Їхні темношкірі супутники мали досить своєрідний вигляд: на одному були тільки брудні, ношені штани, на другому – така само дірява сорочка.

Убрання того, що в сорочці, доповнював фетровий капелюх із дірявим верхом, крізь який світила його кошлата шевелюра. У його вухах теліпалися латунні сережки, а на кістлявому стегні висів здоровенний тесак. Щасливий власник штанів нап'яв на голову денце від плетеного кошика, прикрашене бляшанкою з-під анчоусів. У продірявлену мочку правого вуха він устроїв мундштук люльки, а в ліву – рушничну гільзу. Обидва чорношкірі, здавалося, були цілком задоволені собою, згорда поглядали на негрів-робітників; за плечима кожен із них мав ще по важкому карабіну – з тих, які в Африці використовують для полювання на великого звіра.

Подивившись на мурашник копальні, європейці звернулися із запитанням до представника місцевої поліції, що наглядав за порядком.

– Це он там, – полісмен запросив чужинців підійти до шурфу, на дні якого порпалося шестеро землекопів.

– Александре! – окликнув південець, зазираючи в яму і намагаючись бодай щось розгледіти крізь хмару пилу, що клубочився в глибині. – Агов! Де ти там?

Несподівано один зі старателів щось гукнув і подерся вгору хисткою драбинкою, приставленою до краю ями. Анітрохи не соромлячись свого брудного одягу і рук, він радісно скрикнув і кинувся в розкриті обійми елегантного мандрівника.

– Альбере де Вільрож, друже! Невже це ти, тут, у цьому пеклі?! Як ти сюди потрапив, хай йому біс?

– Друже Александре! Нарешті я тебе знайшов!

– Мій славний Альбере! Ти шукав мене?

– І вельми старанно.

– І все-таки скажи: навіщо?

– Хотів тебе побачити, – усміхаючись, недбало кинув Альбер. – І насамперед задля того, аби допомогти тобі повернути твій статок. А якщо точніше – щоб ми обое змогли його повернути...

– Обидва? Невже й ти... ти також?

– Розорений геть-чисто, до останньої копійки... Послухай, тут забагато цікавих вух. Давай відійдемо. Маєш бодай якусь шпарину, закапелок, де ми могли б спокійно поговорити?

– Ходімо швидше! – Александр потягнув давнього друга геть від шурфу. – Є тут одне... гм... сідало...

– Почекай, спершу я хочу познайомити тебе з моїм супутником. Гадаю, ти про нього вже дещо чув: це – мій молочний брат Жозеф, син нашого орендаря з Вільрожа.

– Невже той самий малий Пупон?

- Авжеж! Так і є. Пупон - так каталонці переінакшують ім'я Жозеф...

І вже наступної миті Александр Шоні вів своїх супутників стежинками поміж шурфів до наметів, що білили за півкілометра від копальні. Йому нещодавно виповнилося тридцять два роки, і був він цілковитою протилежністю Альберові. Високий, атлетичної статури, світловолосий, із пишними вусами і яскравими блакитними очима, Александр нагадував мешканців стародавньої Галлії - типаж, який у наш час майже не трапляється. Крім того, мав і справжню галльську вдачу - жваву, сміливу і щиру.

- Ось вона, моя печера, - мовив він, відкидаючи запону намету. - Там же й сідало.

Всередині, на вбитих у землю палях, розташовувалися рами, на які було напнуто кілька бичачих шкур.

- Дешево і сердито, - зауважив Альбер, роззираючись довкола.

- Дурниці: всього лише тисяча франків готівкою!

- Та ти що? А справи ж хоч рухаються?

- Що тобі сказати... Півроку я насилу зводив кінці з кінцями. Проте тижнів зо два тому мені вдалося знайти ямку, яка принесла мені тисяч десять. Загалом, небагато...

- Не засмучуйся. Я привіз тобі багатство!

- Що ти маєш на увазі?!

- Розповім коротко... Останнім часом я рідко бував у Парижі, зрештою одержав од свого повіреного листа, у якому він сповіщав про те, що весь мій статок ураз розтанув, мов хмарка дорожньої куряви, і то через сумновідомий біржовий крах. Я відразу ж примчав до Парижа, розпродав усю маєтність, виплатився з боргів, і ось, бачиш, не маю й копійки за душею.

- Зі мною було так само! Довелося продати навіть маєток Бель-Ер. Я насилу зберіг дві з половиною тисячі річного доходу для своєї бідолошної матері.

- Мені теж вдалося зберегти ферму у Вільрожі, яка приносить... аж триста франків чистого збитку на рік. Але ж треба з чогось жити, а змусити себе до чиновницької служби я не міг... І тоді Анні спала на думку геніальна ідея...

- Анні? - вигукнув Александр. - Хто така Анна?

- Хай йому біс, моя дружина! Я ж бо одружився! Авжеж, ти ж нічого не знаєш. Ми познайомилися півтора року тому зовсім недалеко звідси - у Трансваалі. Міс Анна Смітсон - донька методистського проповідника. Один такий собі пан... словом, один бурмило-бур, справжній бандит, домагався її руки. У нас із ним була дуель, у якій бути за секунданта з його боку зголосився мій нинішній тесть, її батько. Бур стріляв так невлучно, що куля пробила вуха, але не мені, а вельмишановному Божому слугі... Тож

не дивно, що вже за тиждень щасливим чоловіком Анни став саме я. Друже мій, кажу тобі, вона – справжня перлина...

– Чудово! – перебив його Александр, усміхаючись. – Але повернімося до геніальної ідеї твоєї дружини.

– Усе просто. Може, тобі відомо, що ще 1750-го, коли Грикваланд належав голландцям, місіонери склали мапу, де на цих землях, на той час майже не досліджених, були позначені величезні поклади алмазів. Виявилося, що і кафри, й бушмени використовували ці коштовні камені не тільки як прикраси, а й як знаряддя праці, – наприклад, обробляли ними жорна для млинів... Отже, Анна прочитала мені цілу лекцію про властивості алмазів. Вона, щоб ти знав, народилася в цих місцях, просто у фургоні, коли її татусь проповідував Євангеліє аборигенам. Моя дружина знає п'ять місцевих говірок... Прошу, не підганяй мене! Я вже підходжу до суті. Саме Анна врятувала від смерті одного кафра на ім'я Лакмі, нащадка могутнього вождя. А що чорношкірі вельми вдячні люди, то цей Лакмі прихилився до пасторової родини всією душею, проте за кілька місяців до мого одруження помер від сухот. Незадовго до смерті він подарував своєму доброму янголу, тобто моїй дружині, небачену кількість алмазів, єдиним законним власником яких був він сам. Це кілограмів зо двадцять необроблених камінців – ціла купа. Усе це добро сховане в одному місці, куди ми з тобою й вирушимо...

Александр мовчав.

– Ти язика проковтнув? Скажи бодай слово. Я ж одразу подумав про тебе, адже ти мій найліпший друг... ну ж бо, ладнаймося в дорогу! Ми обидва розбагатіємо. Чи ти сумніваєшся?

– Але...

– Що тебе непокоїть? Ти хочеш і далі гібїти в цій запорошеній дірі? Кажу тобі – у нас є мапа місцевості. Хоча й поганенька. Моему тестеві довелося складати мапу зі слів Лакмі; преподобний накреслив її на носовій хустинці розчиненим у воді порохом. Але ж ми з тобою не якісь боягузи і неодмінно відшукаємо скарб! Куди ти дивишся? Що там таке?!

– Тихо! – шепнув Александр. – Нас підслуховують!

Він рвучко схопився на ноги, вихопив револьвера і, мов ошпарений, вискочив надвір. За мить повернувся й сказав:

– Якийсь бовдур нажлуктився, як свиня, і валандається, не розбираючи дороги. Мало не зніс мою будку...

– Обережність справді не завадить. Наша балачка не для сторонніх ушей... Тут іще така справа, – Альбер стихив голос. – Можливо, нам знов доведеться зіткнутися з дуелянтом-невдахою. Його брати записяглися мене порішити...

– Он воно що! – вигукнув Александр. – Тоді, друже, я іду з тобою!

– Ну нарешті! Впізнаю свого друзяку! Гадаю, впораємося місяців за три, а там одне з двох: або станемо багатшими за Ротшильдів, або доведеться все

починати з нуля. Без ілюзій. Прогуляємось, а коли не пощастить, разом візьмемося розробляти якусь ділянку.

– Гаразд! Я завтра ж продам свою концесію, інструменти, намет, решту алмазів – і гайда в дорогу!

– Чому завтра? Чому не зараз же?

– Треба знайти покупця...

– Покупців тут хоч греблю гати. Неподалік я примітив сарайчик якогось торговця – він продавав консерви і воду. Там, де є торгівля, можна домовитися про що завгодно.

– Ти, мабуть, маєш на увазі власника здоровенного фургона, з двадцятьма биками в упряжці. Він тільки вчора прибув.

– Можливо... Кажу тобі: хутчіше розпродуй усе – і гайда звідси!

Немолодий торговець прийшов, щойно його покликали. Він ретельно оглянув Александрові алмази, обмацав, зважив і купив, а з ними і все інше. Крім грошей – двадцять тисяч франків золотом, торговець на додачу дав Александрові міцну, молоду, проте норовисту конячку. Втім це зовсім не бентежило досвідченого верхівця-француза.

Щойно запали сутінки, трое європейців у супроводі двох чорношкірих покинули копальню і рушили на північ, до країни західних бечуанів, яка починалася всього за кілька кілометрів од Нельсонсфонтейна.

А вже наступного дня, щойно вранішнє сонце виткнулося своїм краєчком над обрієм, копальнею розлетілася чутка про нічне вбивство. Галасливий натовп зібрався навколо фургона, що належав літньому торговцю, а двоє поліцейських тим часом оглядали фургон усередині. Труп старого лежав у калюжі крові при вході. Очі його були широко розплющені, обличчя спотворювала жаклива гримаса. Ніж убивці досі стримів у прохромлених грудях жертви; поряд залякло тіло сторожового пса – його також зарізали.

У фургоні хтось усе поперевертав догори дригом, скрізь залишивши криваві відбитки пальців. Скриню для цінностей було зламано і перекинуто, на підлозі валялися алмази, що їх у поспіху не помітили грабіжники.

Відгорнувши запиало у фургоні, поліцейські знайшли двох зв'язаних жінок – вродливу білу дівчину і стару прислугу-негритянку.

– Татку мій! Таточку!! – заламуючи руки, скрикнула дівчина, ступила кілька кроків, заточилася і впала на труп старого.

Це жорстоке вбивство торговця викликало загальне обурення: таких звірячих злочинів на копальні досі не бувало, хоча крадіжки траплялися часто. Розлючений натовп жадав помсти.

Поки нещасну дівчину приводили до тям – її непритомність змінилася жакливою істерикою, один із полісменів намагався бодай щось з'ясувати

у старої служниці. Але та нічого не знала: вона спала біля своєї пані, коли чиїсь руки грубо схопили їх обох у темряві й зв'язали пасками.

Вільям Саундерс, який на копальні мав прізвисько «майстер Вілл», перервав допит – зовні долинав лемент розлюченого натовпу, що вимагав суду Лінча. Він із поважним виглядом вийшов із фургона, обвів присутніх байдужим поглядом і промовив:

– То кого, власне, ви збираєтеся лінчувати?

Юрма зашуміла, але поліцейський владним жестом заспокоїв усіх.

– Тихо, джентльмени! – сказав він. – Ідіть і робіть своє! Ми мусимо дбати про вашу безпеку. І я цю справу розплутаю – присягаюся честю!

І натовп, а він складався з людей виснажених, знервованих, що миттєво переходять від однієї до іншої крайності, оглушливо загукав:

– Ура! Слава майстрові Віллу!

Поліцейський повернувся до допиту, але з'ясував небагато. Проте Саундерс ретельно виміряв криваві відбитки, витягнув ніж із грудей торговця, прочитав на ньому назву фірми, що виготовила клинок, і вже зібрався був піти, та раптом помітив невеликий предмет на долівці. Він аж здригнувся з подиву.

Полісмен підняв знахідку, поклав її до кишені й покинув місце злочину.

Поринувши у свої роздуми, він неспішно рушив до халупи, де квартирували поліцейські, коли його стиха покликав високий чоловік:

– Містере Саундерс! Ви знаєте, що француз поїхав цієї ночі?

– Який ще француз?

– Той самий, у якого старий учора викупив ділянку, алмази, інструменти і навіть намет.

– Знаю. То й що?

– Чекайте... Француз поїхав з двома білими, яких ніхто раніше на копальні не бачив. Обидва вдягнені так, ніби зібралися в далеку дорогу...

– Друже, ви марно гаєте час.

– Ви так вважаєте? А знаєте, що я знайшов біля французового намету, який торговець так і не встиг розібрати й спакувати? Оці ось піхви. Погляньте, чи не від того вони ножа, що стримів у грудях небіжчика?

– Покажіть!

Піхви прийшлися до міри. Помилитися було неможливо – надто незвичну форму мало знаряддя злочину.

– Убив старого напевно або сам француз, або його дружки... – почув Вільям Саундерс вкрадливий голос і флегматично подумав: «Можливо, звичайно. А втім...»

Розділ 2

Після чотириденного переходу Альбер де Вільрож і Александр Шоні розташувалися на перепочинок попід розложистим баобабом. Над жаром прогорілого багаття шкварчала нанизана на замашну гілляку туша капського тупорилого кабана.

Жозеф чистив рушницю, пильнуючи майбутню печеню, апетитний вигляд і запах якої тишив зір і нюх вічно голодних чорношкірих. Обидва неголосно нахвалявали смак «маленького слона» – саме так зулуси називають цю ікласту тваринку з паскудним характером.

Навкруги стояла тиша, коні мирно паслися на зеленій травичці.

– Бачиш, друже, – мовив Альбер, – найдивовижніші, здавалося б, примхи людської фантазії врешті-решт стають реальністю. І саме це мене захоплює! Ти пам'ятаєш, з яким радісним трепетом і натхненням я ковтав книги про пригоди, не маючи сили стримати шалене калатання свого хлоп'ячого серця? Усю свою юність я мріяв про подорожі й неймовірні пригоди, які так яскраво вихваляли у своїх творах мої улюблені автори. Я марив цим тропічним раєм...

– Браво! – хмикнув Александр. – Досить базікати. На мене твоє красномовство не діє, бо я давно виріс із коротких штанців. І скажу відверто – не бачу нічого райського і захопливого в тому становищі, в якому ми з тобою опинилися.

– Який ти приземлений тип!

– Так воно й є! Спробуй поміркувати розсудливо. Я – пересічний француз, якого демон мандрів ніколи не спокушав. Я простий, як та земля, де я вперше побачив світ Божий. Відтоді спокійнісінько розподіляв свій час між клопотами у маетку і світським життям у Парижі...

– А тепер ти потрапив у Південну Африку, сидиш під баобабом, і на тебе чекає печеня з дикого кабана! – вигукнув Альбер. – Невже ти досі не втямив, що статися може все що завгодно? А махати кайлом – досить дивний спосіб повернути свій статок для такої простої й приземленої людини, як ти!

– Що стосується моєї ділянки на копальні, якої я позбувся, то скажи мені, що розумніше: вирушити з тобою на одчай душі шукати невідомо що невідомо куди чи й далі порпатися в запорошеній ямі, ризикуючи сконати в ній будь-якої миті?

– Тебе, Александре, не перебалакаєш! Але перед нами чарівна країна скарбів, мені ж потрібно зовсім небагато. Я присягнувся відбудувати

Вільрож, повернути свої каштанові гаї й подарувати своїй коханій Анні найбільший діамант у світі, а ще...

– Прошу до столу, – гукнув Жозеф, який уже нарізав шматочками соковите кабаняче м'ясо.

– От якби нас бачили зараз наші паризькі приятелі! – зауважив Александр. – Уявляю собі їхні уїдливі зауваження...

– А самі вони що за люди? – Альбер помахав кухареві рукою. – Припхаються до модного ресторанчика й знуджено колупаються у своїй вишуканій вечері та знай цмулять із келихів кисленьке винце, попихкують сигарами, а відтак годинами чешуть язиками... А ми з тобою...

– ...імо печеню без крихти хліба!

– Зате тут ідеально чисте повітря, чудові дерева, неймовірно гарні квіти, смарагдова трава...

– ...що аж кишить скорпіонами та сколопендрами.

– А птахи! А скільки дивовижних комах!

– Зокрема й дошкульні москіти та отруйні мурашки...

Жозеф знову покликав друзів, перериваючи їхню веселу суперечку, і додав, звертаючись до чорношкірих:

– І ви, хлопці, не соромтеся, розбирайте свої пайки.

Ті не змусили себе умовляти.

Друзі розкошували в затінку, насолоджуючись смачною печенею. Та пообідати спокійно їм завадив шалений гамір, що раптом почувся з протилежного краю галявини, причина якого спершу була не відома. Усю цю какофонію звуків створював оркестр із численних туземних флейт, видовбаних зі слонових бивнів пищиків, тамтамів і якихось струнних інструментів. До варварських звуків домішувалися несамовиті, мовби звірині, крики. Французи похапали зброю й приготувалися до бою.

Проте їхні страхи виявилися марними. Усі трое розреготалися, побачивши, як гурт дикунів – призвідників цього гуркоту – рухався півколом і самою тільки своєю шаленою музикою гнав поперед себе якусь істоту, що ледве трималася на ногах. Тепер друзі роздивилися й саму жертву: білого чоловіка років п'ятдесяти, схожого на дрібного канцеляриста. Обличчя його було обвітрене, засмагле і почеркане глибокими зморшками, а очі дивилися зацьковано й перелякано. На ньому був запорошений циліндр, довгий чорний сюртук із засмальцьованим комірцем і закороткі, мов «підстрелені», штани, що не досягали до стоптаних черевиків.

Помітивши європейців, гнаний, немов рятуючись від вогню, побіг просто до них.

– Мир вам, браття мої!

- І вам того ж бажаємо, - кивнув Александр, усміхаючись у вуса.

- О, нечестивці! - скрикнув англійською незнайомець, погрожуючи своїм переслідувачам кулаком.

Побачивши озброєних незнайомців, музики трохи вгамувалися.

- А тепер, мосье, заспокойтеся! - мовив Альбер де Вільрож. - По-моєму, ці чорношкірі хлопці не надто ворожі до вас. Єдине, що вам загрожує, - це або повна глухота, або ненависть до африканської музики на все життя.

- Це кляті упертюхи! Мені так і не вдалося пролити світло Писання в ці дикі душі! Вони вперто тримаються свого...

- Чому вас переслідували у такий дивний спосіб? - здивувався Александр.

- Вони вигнали мене зі своїх земель, брате мій... - зітхнув проповідник. - Я простий слуга Божий, але якщо у вас немає фургона з товарами для обміну, вони вас випроваджують - аж на межу своєї території. Я прибув сюди тільки сьогодні вранці... І що тепер мушу робити, поневіряючись, сам-один, ще й позбавлений засобів до існування?

- Хочете розділити з нами скромну трапезу і доєднатися до нашої експедиції?

- Майте на увазі, ви далі й кроку не ступите, якщо не маєте чим удовольнити пожадливість цих дикунів.

- Ну, щодо цього не турбуйтеся, містере... е-е... слуга Божий... А тепер, схоже, настав час для перемовин, - стримано кивнув Александр, помітивши, що до нього наближається один із тубільців.

Значний арсенал європейців, здається, справив належне враження на чорношкірого вождя. Озирнувшись, він подав знак, і з гушавини зараз же вискочила його обшарпана охорона, озброєна списками та іржавими мушкетами. Сам вождь був у сірому фетровому капелюсі з білим пером, коротких штанах і чоботях із закатами; коло коміра його подертої куртки за тубільним звичаєм були приторочені коробочка, разок намиста, ніж, табакерка і уривок від хвоста фенека, що вочевидь правив вождєві за носовичок.

Александр заледве зміг стримати усмішку, коли тубілець заговорив ламаною англійською:

- Мій білий брат знає, що за прохід землею бечуанів належить сплатити?

- Охоче. Кому?

- Мені.

- Назвіться, будь ласка, добродію.

- Мене послав король Сікомо...

– От що, чоловіче добрий, – спохмурнів Александр, – я краще заплачу самому містерові Сікомо.

– Мій білий брат дасть мені синього костюма, червону сорочку і новий капелюх з пером, – не здавався тубілець. – Рушницю, порох, свинець...

– Білий брат дасть вам монету в десять франків і благословення, про все інше ми поговоримо з Сікомо. Тих речей, які вам потрібні, у нас немає.

– Де то видано? – вигукнув, кривляючись, вождь. – Щоб біла людина подорожувала без фургона? І не мала б речей, які можна обміняти на слонову кістку?

– Авжеж, саме так.

– Навіщо ж ви сюди прийшли?

– Подихати свіжим повітрям, – почав і собі дратуватися Александр.

– Усі білі мають фургони... Хто ви такі?

– Ні, цей хлопець таки дивак... Мені що – показати документи?

– Ми проведемо наших білих братів до короля Сікомо, – не вгамовувався посланець.

– А це вже дзуськи!

Тим часом Альбер де Вільрож звелів Жозефу привести запряжених коней.

Александр приєднався до верхівців, які швидко зарядили свої карабіни на випадок несподіваного нападу. Клацання затворів і рішучий вигляд вершників подіяли вмить: лави чорношкірих розімкнулися, списи і мушкети опустилися долу.

– Гайда! – гучно скомандував Шоні. – Де там наш проповідник?

– Зник, – знизав плечима Альбер. – Мені здається, вся ця публіка – просто зграя місцевих грабіжників. Тепер вони полюватимуть на нас. Не найкращий початок подорожі цими землями...

– Дурниці! – заперечив Александр. – Хай тільки рипнутья, ми їх переб'ємо, як зайців. А щодо пастора, гадаю, той сам чудово дасть собі раду...

Той, про кого мовилося, і справді подбав про себе якнайкраще: оточений своїми недавніми переслідувачами, він саме наминав за обидві шоки те, що залишилося від недоїденої кабанячої туші, жваво теревенячи з вождем. При цьому, судячи з інтонацій, вони були давніми приятелями.

Витівка трьох французів здавалася цілковитим божевіллям з будь-якого погляду.

По-перше, вони подалися углиб незнайомої країни без спорядження і припасів, без запряженого биками фургона, верхи на конях, для яких тутешня муха цеце становить смертельну загрозу. По-друге, багато хто з туземних вождів і правителів нерідко вимагали з мандрівників непомірну плату за право проїзду їхніми володіннями.

Безліч дослідників застрягало в цих краях на довгі місяці, ризикуючи життям! Навіть усесвітньо відомий доктор Лівінгстон був змушений, вичерпавши усі аргументи й ресурси, змінювати маршрути і, долаючи неймовірні труднощі, обминати ці негостинні землі. А тропічні хвороби, диявольський клімат, хижі звірі?

Маленький загін був уже досить далеко від місця стоянки. Альбер де Вільрож, попри всю свою вдавану безтурботність, був вельми спостережливий; до того ж він був добре знайомий із працями-звітами тих мандрівників, що побували в тутешніх місцях раніше.

– Слухай-но, друже, – сказав він Александрові, похитуючись у сідлі, – зараз в Африці саме в розпалі посушливий сезон...

– Я помітив, – усміхнувся Шоні, обличчя в якого зробилося аж сірим від пилу.

– Проте це нам на руку. Місцеві тубільці, мабуть, не знайомі з творчістю Лафонтена і ніколи не читали його байку «Польовий коник і Мурашка».

– Так і є. Та й нащо їм вона?

– Я вважаю, що вони, мов той стрибунець, танцюють, горляють і дмуть у свої дудки, геть не клопочучись про запаси продовольства на такий голодний час. Тоді як їхні порожні кишки давно вже грають марш.

– Хай так. Чим ми кращі за них?

– Виходить, ми можемо стати для них рятівниками! Невже ти не всадиш кулю в око слонові чи не підстрелиш звичайну антилопу з відстані якоїсь сотні метрів? Відкриємо полювання і завалимо голодних тубільців купами дичини. Легко розплатимось м'ясом за прохід їхньою землею...

– Непогана ідея!

– Бачиш онде, біля підніжжя горба, щось схоже на табір? Це бечуани, їх доволі багато. Нам їх не минути, тим паче, що наша мапа не цілком точна, і ми ведемо пошуки майже навіпамацьки...

На чорношкірих, що з'юрмилися біля підніжжя горба, було страшно дивитися – такий виснажений, знесилений вигляд вони мали. Їх було близько сотні, включно з жінками і дітьми. Побачивши європейців, тубільці попадали на землю й похапалися за животи, показуючи, які вони голодні, й тужливо

застогнали; водночас дехто з них радісно вигукував, сподіваючись на порятунок.

– Бідолахи! – вигукнув Альбер, на якого це видовище справило гнітюче враження. – Та вони ж ледь живі!

– Саме час вирушити на полювання і нагодувати цих голодних людей, поки не пізно, – зітхнув Александр. – Я тільки боюся, що дичини тут негусто. Ну й нещасна країна! Земля потріскалася, джерела висохли, рослинність перетворилася на попіл...

Один із чорношкірих, як з'ясувалося, знав кілька слів англійською. Допомогаючи собі жестами, він повідав жакливу історію колись квітучого села. Через сварку із сусіднім плем'ям спалахнула війна, їхнє село спалили, загинув і врожай, уціліла лише змєнька людей, яким, щоб вижити, доводиться поневірятися у пошуках істівних корінців, черепак, комах і жаб. Їхні стріли і списи не годилися для полювання на великого звіра; до того ж, вороги осіли на берегах єдиної в цих краях річки, саме там, куди приходять на водопій слони й носороги. Багато бечуанів уже загинули від голоду...

«Тлумач» погодився стати за провідника. Залишивши гладкоцівкові мисливські рушниці слугам, трое французів негайно вирушили до річки, прихопивши з собою великокаліберні карабіни. Після переходу, що тривав не менше години, мисливці дісталися до майже зовсім пересохлої річки. Ліс на її берегах здіймався суцільною стіною, тож мусили стриножити коней і залишити їх на галявині, а самі, намагаючись не шуміти, причаїлися за деревами. Свіжі сліди на березі свідчили, що до цього водопою часто навідуються слони.

Незабаром із хащі, в якій виднілося кілька глибоких проломів, прокладених до річки могутніми велетнями, долинув шум, схожий на звук близького потяга. Альбер де Вільрож звівся на ліктях і побачив за півсотні метрів од себе величезного слона. Александр, який був праворуч, налічив іще вісьмох. Це були, судячи з могутніх бивнів, самці; останньою йшла слониха – «гола голова», як їх називають тубільці. Тварини брели неквапливо, стрясаючи землю, ламаючи кущі, поки, нарешті, вийшли на схил, що вів до водопою.

Александр спокійно вичікував слушної нагоди. Вибравши за жертву третього ліком слона, він націлявся в місце між його вухом і оком. Альбер, чоловік менш стриманий, нетерпляче поглядав на гігантів, а Жозеф страшенно нервувал. Позиція, яку він займав, виявилася геть незручною: йому було добре видно лише потилицю ватажка стада і більше нічого. Стріляти слонові в потилицю – однаково, що намагатися прострілити сталеву броню.

Коли стадо підійшло близько до води, ватажок чомусь занепокоївся. Він підозріло оглянув обидва береги, обернувся до інших слонів, зіщулив очиці, глибоко втягнув повітря і, випрямивши хобот, витягнув його у бік мисливців.

Альберові заважав кострубатий пенъ, і він не зумів скористатися цим рухом тварини. Александр, не розуміючи причини його зволікання, нетерпляче пробурмотів: «Якого біса він чекає?» – і почав стежити за тим, як спрагли гіганти входять у воду, здіймаючи хмари бризок.

Два постріли, а за мить і третій пролунали над лісом, як віддалений грім. І зараз же почувся крик люті й болю: один з гігантів, немов підтятий невидимою блискавкою, важко впав у воду і затіпався в передсмертних корчах. Александр не схибив, але тепер вважав за краще приберегти другий заряд і просто вичікував, спостерігаючи за тим, що відбувається.

Налякані слони, грізно засурмивши, кинулися геть від річки і сховалися в заростях баугіній. Двоє поранених тварин залишилися у воді. Жозефова куля пробила ногу одному зі слонів; ревучи від болю і припадаючи на поранену ногу, він побрів наздоганяти стадо. Альберові не пощастило: другий слон був занадто великий. Куля восьмого калібру влучила йому в шию, але самець помітив стрільця і кинувся туди, де в повітрі повисла хмарка порохового диму.

Пролунав ще один постріл, але поранена і розлючена тварина мчала так швидко, що мисливець схибив. У Альбера не було можливості ні втекти, ні бодай сховатися – величезний слон усією своєю тушею вже навис над ним, загрожуючи розтоптати. Мисливець упав на спину, вперся прикладом у землю і, голосно скрикнувши, спустив курок.

Цього разу куля влучила слонові в груди. Оглушений пострілом, засліплений спалахом, наляканий криком, він зупинився, а потім обернувся і хутко зник у гущавині. Александр, покинувши засідку, вже поспішав на виручку побратиму.

– Чортзна-що!.. – мовив Альбер, голос якого нервово тремтів, і поспішно перезарядив свого карабіна.

– Друже, з тобою все гаразд? – Александр допоміг йому підвестися. – У мене аж мурашки по шкірі. Я вже був подумав, що він тебе зараз розчавить...

– Коли б після пострілу я не встиг відкотитися вбік, так би й сталося. Я вже відчував його гаряче дихання, що вихоплювалося з хобота. Оце так чудовисько! У ньому сидять дві розривні кулі, а він знай трощить дерева, мов сірники!..

– Той, у якого стріляв я, не подає ознак життя. Може, поки що цього вистачить? Наші голодні бечуани і так матимуть цілу купу свіжого м'яса.

– Нізачо! – збуджено відмахнувся Альбер. – Він нагнав на мене таких дрижаків, що я просто зобов'язаний з ним поквитатися! Але куди подівся Жозеф? А, ось де він!

– Ах, мосье Альбер! – ще здалеку схвильовано загукав каталонець. – Я мало не збожеволів! Я вже подумав, що ви загинули!

Від збудження Жозеф задихався; волосся його було скуйовджене, обличчя й руки подряпані.

– Заспокойся, як бачиш, я цілий і неушкоджений. А що ти робив тим часом?

– Слон стояв просто навпроти мене. Я вистрілив йому в ногу. Він засурмив, а потім дременув, мов заець.

- Ти, сподіваюся, збираєшся його наздогнати?
- Боронь боже, мосье Альбер! І вам не раджу!
- Це ж чому?
- Тому що мені наказано доставити вас додому цілим і неушкодженим. Що я скажу мадам Анні, коли з вами щось станеться?
- Вона нічого не знатиме, бо ми їй не скажемо. Вперед!
- Я думаю, - сказав Александр, - нам варто сісти на коней! Хто знає, куди заведе нас гонитва за пораненими слонами...

За кілька хвилин усі трое рушили верхи слідами одного зі слонів - того, що був поранений у ногу. Альбер першим помітив його: слон лежав у гущавині й, здавалося, конав від втрати крові: дихання його було глухим і переривчастим, хобот здригався і тремтів. Коли Александр був уже за тридцять кроків од нього, слон помітив вершника, заточуючись, звівся на ноги, витягнув хобот і грізно засурмив.

Кінь під Александром з переляку став як укопаний, а двоє інших, здибившись, понесли своїх вершників у зарості. Зараз Александр бачив перед собою тільки величезні слонячі вуха і вже готувався вистрілити, сподіваючись якщо не пробити кулею череп, то бодай оглушити тварину. Проте кінь під ним задкував і мотав головою, заважаючи мисливцеві як слід прицілитися.

Розлючений слон височів над вершником за якихось десять метрів, готуючись напасти на нього.

Розділ 4

Лише неймовірний, дивовижний випадок урятував Александра від неминучої загибелі.

Враз із шумом, ламаючи все на своєму шляху, із заростей вискочив величезний білий носоріг і посунув просто на слона. Либонь, тупіт кінських копит потривожив тварину в її лігві. Слон, помітивши свого запеклого ворога, знову коротко просурмив - а вже наступної миті гіганти зійшлися в сутичці.

Підсліпуватий носоріг міцно вперся в землю всіма чотирма ногами, нахилив свою потворну голову, а потім з лютою силою підкинув її вгору, прохромивши могутнім рогом черево пораненого слона. Глухо тріснула й луснула шкіра. Слон похитнувся і впав мертвий, а носоріг відскочив і опинився за два кроки від вершника. Одурілий від переляку кінь продовжував тремтіти і шосили мотати головою, коли носоріг, увесь залитий слоною кров'ю, кинувся на нього.

Усе сталося миттєво: непроханий гість повторив свій маневр. І вже кінь похитнувся й мертвий завалився на бік. А що ж з його вершником? Александр Шоні, впустивши карабін, хутко випростався в стременах і встиг схопитися обома руками за грубу гілляку дерева, під яким іще мить тому стояв його кінь. Ось він легко і зграбно, мов справжній гімнаст, підтягнувся на руках, вихопився на гілку та й усівся на ній, поглядаючи згори, як на землі під ним нетямиться розлючений носоріг...

Коли потворний убивця нарешті пішов собі, довершивши свої криваві справи, мисливець обережно спустився вниз і підняв з пилуки свого карабіна.

– Чорт його бери! – пробурчав він, прямує під зелене шатро лісу. – Тепер я ще й коня позбувся...

Раптом з гушавини знову почувся тріск гілля. Александр зупинився, наготував до пострілу карабін, аж тут почув голоси: йому назустріч із хаші їхали верхи Жозеф і Альбер. Але бачили б ви їх у ту хвилину! Жозеф був без капелюха, одяг подертий на клапти, обличчя і руки в крові; його світлої масті конячину, всуціль укриту тисячею саден, подряпин і уколів, годі було впізнати. Каталонець намагався заспокоїти її, проте вдавалося це йому не краще, ніж Альберові, який так само мав вигляд опудала.

– Нівроку ж ви погуляли, друзі мої, – сказав Александр. – Звідки вас Бог несе – з кураїв чи з чортополоху?..

– Ці кляті шкапи затягли нас у нетрі якихось пекельних колючок! – обурено вигукнув де Вільрож. – Чорт би їх забрав з усім їхнім потрухом!

– Ти схожий на подушечку для шпильок! – усміхнувся Александр. – Це, між іншим, держдидерево!

– Плювати мені, як там воно зветься... О Боже, як боляче!

– Зараз ми їх повиймаємо... – Александр видобув з кишені дорожній несесер, дістав пінцета і заходився вправно витягати з приятеля колючки одну за одною, примовляючи: – Не сіпайся! Спокійно... Зараз у твоєму тілі стирчать зразки усіх без винятку африканських колючок. Ось дивися – ці дві загнуті гострі пластинки, схожі на риболовний гачок...

– Що за мерзенна погань!

– Потерпи трохи! Якщо зробиш різкий рух, стане ще гірше... А ось інший різновид – з міцними хрестоподібними голками. Тепер мімоза звичайна – оці білі шпильки. Є тут і «чіпка акація»...

– Ти що, зібрався вивчати ботаніку на моїй шкірі? Досить!

– Годі вже, заспокойся.

– Після цих колючих нетрів я навіть забув тебе спитати: як ти?

– Живий, чого не можна сказати про мого коня. Дякуючи одному симпатичному носорогові... Дозвольте, Жозефе, порятувати й вас...

Каталонець виявився більш терплячим, ніж Альбер, який, звільнившись від тисячі колючок, що впивалися йому в тіло, тепер не міг стримати роздратування:

– Це просто казна-що якість! Відколи ми зустріли цього пастора, усе пішло шкереберть. Може, у нього лише око?

– Заспокойся й не мели дурниць! Дивися: полювання у нас цілком вдале, нам не чим заплатити за проїзд, і ми ще й нагодуємо цих нещасних. Зараз я закінчу з колючками в Жозефа, і ми повернемося до річки. Ти зможеш у ній скупатися, потім я вас обох натру слоновим товщем[1 – Товщ (діал.) – жир.] – кажуть, то найкращий засіб для загоєння ран. А тоді ми чогось перехопимо.

– Тебе не хвилює те, що ми тут застрягнемо надовго?

– Чому?

– Хіба ти не залишився без коня?

– Поки що піду пішки, а потім добуду коня в найближчому великому селі...

Їхню розмову перервали радісні вигуки – то лементували голодні тубільці, побачивши на березі вбитого слона. Александр поклав пінцет на місце, прихопив карабін, і французи поспішили до води, ведучи за повіді змучених коней.

Підійшовши ближче, вони були вражені розмірами могутнього самця: мертвий слон височів над водою, ніби сіра гранітна скеля. Голова його лежала на березі, підперта жовтуватими бивнями, а хобот тягнувся в траві, продовжуючи лінію широкого і плаского лоба, характерного для африканських слонів. Правий бивень був майже три метри завдовжки, лівий трохи коротший – зі стертим чи обламаним кінцем.

Хоч які змучені тривалим постом були горопашні бечуани, вони не накинулися одразу на тушу, мов зграя голодних шакалів, а терпляче чекали своєї черги. Їхній вождь спершу відрізав слонові хобот, вправно відчикрижив передні ноги і ввічливо підніс ці ласі шматки мисливцям. Потім змахнув рукою – і лише тоді його зголоднілі одноплемінники, зі списками, ножами й сокирами в руках заходилися коло туші, облігши її зусібіч, мов бджолиний рій...

Коли перший голод було вгамовано, бечуани завели дивної тужливої пісні. На знак подяки «провідник» приготував для білих мисливців особливу страву зі слонячого хобота, а потім викинув її, щоб на ніч покласти в неї слонячі ноги, засипавши їх золою, вугіллям і хмизом.

– Дякую за турботу, – жартівливо вклонився йому Альбер. – Якщо смак відповідає запаху, то страва просто чудова. Александре, Жозефе! Ви такого ніколи не куштували... Це щось божественне!

– Ось бачиш! Твої рани затягуються і без ванни, через два дні від них не залишиться й сліду. Провіантом ми запаслися...

- Ти, здається, забув про слонову кістку!

- Авжеж! Про неї я чомусь не подумав.

- Вага бивнів твого слона понад центнер... Якщо рахувати по п'ятнадцять франків за кілограм, вийде півтори тисячі.

- Ти забув про витрати на перевезення.

- Помиляєшся, я все врахував, друже. Бивні другого слона, якого убив носоріг, мають не меншу цінність. Третього ми ще розшукаємо... Тепер щодо перевезення. Чотири бивні ми акуратно нав'ячимо на своїх коней і залишимо на зберігання на найближчій торговій факторії. А повертаючись, купимо там же фургон.

- Що ж, звучить непогано. А припаси на зворотний шлях? - запитав Александр.

- Поглянь, що роблять наші чорношкірі брати, - Альбер показав приятелю на тубільців, які саме нарізали залишки слонового м'яса на тоненькі смужки. - Вони порозвішують це м'ясо на гілках на осонні й залишать так, доки воно цілком висохне. Це те, що в тутешніх краях називається «бельтонг». Поглянь, як уважно спостерігає за ними Жозеф, переймаючи досвід...

Після того, як зі справами впоралися і надворі посутеніло, бечуани розклали багаття, щоб відлякати хижаків, а європейці обляглися на ніч неподалік від ями, в якій умлівали до пори слонові ноги.

- Час би вже й подрімати! - позіхаючи, мовив Альбер де Вільрож. - Сподіваюся, сон відсвіжить і збадьорить нас після такого важкого дня...

Де там! Не минуло й двох годин, відколи в таборі всі поснули, аж раптом зовсім поруч, у сусідньому переліску, почувся страшенний шум.

Наші французи враз посхоплювалися на ноги, похапали зброю і зайняли оборонні позиції. Стриножені коні занепокоїлися. Незабаром причина переполоху з'ясувалася.

Розділ 5

Надворі ще панувала глупа ніч - до світанку залишалося близько трьох годин.

Власник халупи, якого звали Клаас, не дарма називав своє житло собачою будкою. Кілька збитих нашвидкуруч дошок, щілини між якими абияк позатикані сумішшю глини з просяною соломкою, напівструхлявіле пальмове листя - покрівля, ото й уся архітектура. Меблі для помешкання були також нівроку: замість стільців - черепи буйволів з рогами-підлокітниками, за стола правив широкий пеня із запаленою на ньому сальною свічкою, за ліжко - купа чи то ганчір'я, чи зіпрілого листя, попід стіною стояли три старовинні

довгоцівкові голландські рушниці з важкими прикладами. Цей допотопний арсенал годі й порівнювати із сучасним карабіном, проте в руках таких влучних стрільців, як бури, він усе ще є дуже небезпечним. На долівці скрізь було порозкидано порожні сакви й бурдюки з бичачої шкіри, в які наливають кап-бренді – місцеву виноградну горілку.

У халупі під ту пору зібралася підозріла кампанія. Трое власників рушниць були різного віку, але де в чому схожі між собою. Передусім велетенським зростом, однаковими куртками та штанами з м'якої шкіри, а також кремезними статурами і неоковирними мармизами жорстоких бузувирів.

Відмінність полягала в особливих прикметах двох із них. Корнеліус був кривий на ліве око – його очну ямку перетинав жаклиний шрам. Мабуть, то був слід від пострілу впритул. У Пітера від брів до тімені проліг глибокий рубець, що ділив його шевелюру навпіл. Очевидно, чийсь клинок свого часу так і не зміг розкряти його чавунну голову. Ця трійця пиячила й теревенила в «собачій будці», раз за разом згадуючи ім'я Альбера де Вільрожа, з чого можна було виснувати, що саме він безпосередньо причетний до бойових поранень Корнеліуса й Пітера.

– Щоб я згорів був у пеклі, коли цього разу не вколошкаю клятого жабоїда! – гарчав хазяїн халупи. – Після зустрічі з ним я сам не свій...

– Клаасе, ти знову за своє. Кинь молоти дурниці!

– Чума б тебе забрала, Корнеліусе! Зарізати людину мені так само легко, як скрутити курчаті в'язи.

– Розумію, коли йдеться про те, щоби шльопнути кафра чи готтентота. Але ж європеєць – то вже зовсім інша справа.

– Велика річ! Кажу ж тобі, я порішив того торговця разом з його псом, і рука мені не здригнулася... Проте мій заклятий ворог вельми сильний і спритний. Він не боїться нас ні поодиноці, ні всіх разом. Поглянь-но на себе, Корнеліусе! Ти, правду сказати, хлопець сміливий, та все ж він всадив тобі револьверну кулю в самісіньке око...

– Ну, влучив. То й що? Я з ним іще поквитаюся за це. Він викликав тебе на дуель, а ти, дурний, погодився – ось і маєш. Схибив. Ще й мало не залишив сиротою дівчину, руки якої домагався!

– Годі каркати! Поглянь на Пітера – це ж об його довбешку зламано шабельний клинок!.. – розлютився Клаас. – Ви обое, мабуть, забули, що тоді утнув клятий француз. Цілих три тижні він легко обводив нас круг пальця, обходив усі пастки і не навертався на очі. А з ним же була ще й жінка, яку він мусив уберегти за всяку ціну. Справжнісінький демон та й годі! Я й сам уцілів якимось дивом.

– Що ж ти збираєшся робити?

– Я для того й запросив вас до цієї будки, щоб розповісти про свої плани...

Аж ось, невідь звідки, мов з-під землі, до халупи ввалився новий гість, з появою якого Клаас замовк. Попри гострий слух і звірине чуття, ніхто із захмелілої трійці не зауважив, як він увійшов.

– Еге, кого я бачу – чи не його превелебність власною персоною! – вигукнув одноокий Корнеліус. – Звідки ви взяли, панотче?

Гримаса, яка, очевидно, мала означати посмішку, на мить зім'яла обличчя новоприбулого, і воно знову перетворилося на непроникну маску. Він різко контрастував з компанією, що точила яси навколо пенькуватого столу: якщо в усіх трьох можна було з одного погляду впізнати бурів, то риси цього, четвертого, видавали уродженця далекої Британії. Проповідник був страшенно худий і кістлявий, пом'ятий сюртук і «підстрелені» штани тільки підкреслювали його хирлявість, а поношений високий циліндр над відстовбурченими волохатими вухами надавав комічного виразу всій його неадаптній постаті. Його безбороді зморщене личко, зловісне і водночас якесь сумовите, не викликало бажання жартувати: міцно зціплені безкровні уста і сталеві очі свідчили про холодну й жорстоку вдачу, хоч на вигляд чоловік здавався зниділим і геть сумирним.

Нічого не відповівши, гість клацнув кістлявими пальцями: звук був такий, ніби ляснули кастаньети.

– Нас ніхто не чує?

– Ні, – було безтурботно відказано й припрошено до столу: – Сідайте, ваша превелебносте. Крізь тутешні кущі й сам сатана не продереться, не знаючи проходу. Та й кому спаде на думку, що бідний проповідник водиться з небезпечними бандитами? На копальні Нельсонсфонтейн усе спокійно. Маємо в запасі ще кілька годин...

– Не гаймо часу. Кажіть, Клаасе. Я волів би знати все про ваші плани.

– До справи, ваша превелебносте! Не варто, я гадаю, повторювати, що роботи додалося, і тепер вона значно важча. Наші фінанси майже вичерпалися. Не те щоб алмазів стали добувати менше – навпаки, але старателі нині обережніші. Скупники озброєні до зубів і поодиночі не ходять, поліцейські подвоїли пильність, а товар вивозиться під посиленою охороною. Про те, щоб захопити чарівні камінці силою, годі й думати. Хитрістю пробратися на склад теж неможливо. Ми самі винні, що були занадто зажерливими... Еге ж, отче?

– Згоден.

– Коли б не ви, ваша превелебносте, теліпатися б нам усім давно на добре намілених конопляних мотузках... Тож тільки завдяки вам ми завжди знали про все, що діється на копальні. День у день, година за годиною... Ви діяли так спритно, що навіть сам біс не вгадав би під личиною вірного «служу Божого» потайні наміри одного з найвідоміших європейських шахраїв...

– Клаасе, не розводьте довго.

– Я просто хочу наголосити, що статку ми так і не надбали. Зате ви тепер не бідніші за самого губернатора.

– Усяке буває, брате мій. Нема на те ради! Людина хоч і зветься Божим творінням, проте грішна й недосконала. Взяти хоча б вас. Усі ви непробудні п'яниці й запеклі картярі. Тому й сидите тепер на бобах, і голови вам тріщать од думок, що ж то воно з вами далі буде...

– Тепер про мій план... Може, перехилимо по одній? Горло пересохло.

– Пізніше... Далі, Клаасе.

– Коли я прибув з Кейптауна з копійчаними результатами нашої останньої операції, випадок привів мене до готелю, де зупинився містер Смітсон із донькою і зятем. Ніхто не підозрював, що я тут, поруч із ними, за перегородкою; усі їхні таємниці стали моїми – я жив їхнім життям і пильнував кожен їхній крок... Слід сказати, що я шаленів од краси цієї дівчинки, а француза просто зненавидів...

– Я знаю про це, Клаасе, – перебив його гість голосом, що нагадував скрекіт сарани.

– Отож я й кажу: вони теж залишилися без грошей, – невдоволений тим, що йому не дали розповісти про найніжніші почуття, вів далі оповідач. – У них з'явилася одна божевільна ідея... І мене вона теж надихнула! Ви, мабуть, чули легенду про незліченні скарби кафрських королів, про цілу купу алмазів, захованих десь на Замбезі, недалеко від порогів?

– Пусті теревені, – мовив проповідник. – Ми марно гаємо час...

Клаас похмуро поглянув на нього й промовив:

– Можете мені не вірити. Але місце, де сховано скарби, їм видав нащадок тубільних правителів, кафр Лакмі, незадовго до своєї смерті. У моїх, так би мовити, підопічних є мапа, і вони твердо переконані, що знайдуть той скарб. Інакше чому б Вільрож сам вирушив на пошуки? Я ж потай супроводив його аж до Нельсонсфонтейна. Там він умовив приєднатися до нього свого давнього приятеля – я підслухав, про що вони базікали в його наметі... Сам факт існування цієї купи алмазів не викликає сумніву, і я певен, що вони їх таки знайдуть.

– Ну що ж, зрозуміло. Отже, доведеться йти їхніми слідами, – вирішив проповідник. – Французи самі приведуть нас до скарбу, а коли заволодіють ним, ми напевно знайдемо спосіб звільнити їх від цього непосильного тягара.

– Мало плентатися за ними назирці – це надто небезпечно, – зневажливо стеновав плечима Клаас. – Тут потрібен сильний хід... Може, приєднатися до них? Але ми троє для цього не підходимо – Вільрож занадто добре нас знає.

– А от я цілком можу це зробити, – зауважив псевдопастор, на якого подіяла впевненість бандита. – Крім того, я охоче зустрінуся з нашими колишніми помічниками – західними бечуанами. Їх можна буде пустити по сліду французів, створивши з них щось подібне до почесного конвою з найзапекліших головорізів Південної Африки.

– Недарма я сподівався на вашу допомогу, ваша превелебносте. Ну, а привід для зустрічі з французами і причина приєднатися до них прості: здається, дуже скоро вибухне війна між кафрами й англійцями, маємо всі ознаки цього. Тоді ваша місія – нібито супроводжувати нещасних біженців, змушених покинути рідні місця і рятуватися од війни, утікаючи на північ...

– Непогано! Я вирушаю сьогодні ж, наздожену французів, постараюся будь-що увійти до них у довіру і стати їхнім вірним супутником. А ви тим часом що робитимете?

– Корнеліус і Пітер залишаться тут і чекатимуть на мене. Я ж повернуся до Кейптауна.

– Навіщо?

– Двома словами: необхідно, щоб Анна, Вільрожева дружина, поїхала з міста: доки вона там, їй ніщо не загрожує. А от напасти на неї дорогою і викрасти – раз плюнути...

– Але як ви зможете її виїхати з безпечного місця?

– А ви ж навіщо, ваша превелебносте? Що я неписьменний, то ви просто зараз нашкробаєте коротенького листа, а заодно і допис до газети. Маєте папір і чим написати кілька слів?

– Знайду.

– Вигадайте такого листа, що його б Вільрож, нібито тяжко поранений, міг продиктувати якомусь приятелеві, а не написав власноруч. Наголосіть, що чувається він вельми зле і потребує ретельного догляду. А доправити лист – то вже мій клопіт. Певен: щойно жінка одержить звістку, вона негайно вирушить у дорогу. Газетний допис нехай буде про вбивство на копальні. Щоб підозра неодмінно впала на француза.

– Та хто в таке повірить?

– Раптовий і поспішний від'їзд його дружини буде схожий на втечу, тож породить додаткові підозри.

– Що це вам дасть, Клаасе?

– Ми закриємо Альберові Вільрожу, хоча б ненадовго, доступ на територію колонії. А доки жінка його буде в наших руках, він не матиме ані часу, ані можливості, щоб доводити свою невинність. Єдиним його прагненням стане звільнити кохану дружину, але він не зможе звернутися по допомогу ні до англійців, ні до бурів, адже йому загрожуватиме негайний арешт за звинуваченням у вбивстві.

– Добре. Дайте мені чверть години.

Поки гість нашвидку писав цидулку, трійця спрагло прикладалася до бурдюка з кап-бренді.

– От і все, – нарешті мовив превелебний, звертаючись до завсідників халупи. – Тримайте два папірці, Клаасе. Допис для газети складено навпіл, а повідомлення для пані – вчетверо. Глядіть не переплутайте!

– Не хвилюйтеся! І випийте з нами, прошу. Завтра на копальні знайдуть убитого торговця в розграбованім фургоні. Я теж буду там, тож постараюся навести поліцію на хибний слід.

– Але обережніше з поліцейським на ім'я Вільям Саундерс. До речі, ви знайшли у фургоні бодай щось путне?

– Дрібниці. Мені був потрібен труп, і він там є. А це головне.

Розділ 6

Паніка, викликана вбивством у селищі старателів, ущухла так само раптово, як і зчинилася. Вся величезна копальня знов повернулася до своїх звичних справ: застукали кайла, заскрипіли коловороти і блоки, що піднімали на линвах мішки з породою; люди працювали зі звичайним завзяттям. Час минав, а майстер Вілл не знав, за яку ниточку смикнути, аби розплутати клубок злочину. Він уже не раз чув за спиною образливі кпини колег, та поліцейський похмуро відмовчувався, доки не визріло в нього остаточне рішення. Відтак, склавши до саков лише найнеобхідніші речі, наготував зброю, осідлав коня і рушив у дорогу.

Вільям Саундерс переконався, що, крім французів, ніхто сторонній на копальні останнім часом не з'являвся, якщо не рахувати трьох бурів. До того ж, у його мозкові билася невідчепна думка, що всі вони якимсь чином пов'язані зі злочином.

«Французи з'явилися й одразу ж зникли; той із них, що працював на копальні, нещодавно бачився із жертвою. Водночас ця трійця бурів теж, либонь, неабиякі пройдисвіти. До речі, саме бур віддав мені піхви від ножа вбивці... – розмірковував полісмен. – Потім їхні шляхи розійшлися... Треба знайти або тих, або інших. Але кого саме? Я схильний запідозрити у скоєному злочині французів, адже знайдені на місці злочину піхви могли належати найпевніше комусь із них, й аж ніяк не вахлакуватому, неотесаному буру. Ну що ж, з усього виходить, що доведеться махнути на північ...»

Він об'їхав алмазозносне поле, оглянув геть усі ділянки і рушив далі. Напасти на слід трьох європейців виявилось дуже легко, адже вони й не намагалися ховатися. І це його насторожило. До кордону англійських володінь було всього два піших переходи, а на чужу територію права майстра Вілла затримувати злочинців не поширювалися. Зміркувавши таким чином, він вирішив не відставати від убивць ні на крок, щоб устигнути заарештувати їх і передати до рук правосуддя...

Альбер де Вільрож і Александр Шоні не одразу збагнули, що відбувається. Шум долинав од річки, на березі якої лишилися лежати кістяки убитих слонів. Тубільці, понаїдавшись донесочу слонятини після тривалого

недоїдання, спали непробудним сном. Не спав лише той, кого вони називали проміж себе «провідником». Він єдиний не втрачав самовладання, ще й розбудив на підмогу кількох своїх одноплемінників – із тих, що були міцніші й молодші.

Шум несподівано вшух, потім пролунало глухе переривчасте гарчання, від якого, здавалося, затремтіло листя.

– Лев... – прошепотів чорношкірий «провідник».

Його голос заглушив хор диявольських криків із заростей – лев'ячий рик виявився всього лише увертюрою.

– Я чую гієн і шакалів. Їх там багато. Цей лев – ватажок, він не істиме падло. Зараз він женеться за газеллю або буйволом, а шакали ведуть його по сліду...

– Дивіться! – несподівано скрикнув Альбер. – Здається, лев учув у ямі нашу печеню!

З-за хмари вигулькнув місяць і залив своїм сяйвом галявину, на якій зупинилися на ночівлю французи. Александра не можна було назвати надто вразливою людиною, але й він трохи сторопів, побачивши за тридцять ступнів попереду себе темний нерухомий, ніби чітко окреслений різцем вправного скульптора, силует чорногривого лева.

Александр плавно підняв цівку карабіна і спустив курок. Хмара порохового диму ще застувала йому очі, а хижак, уражений важкою кулею, вже конав на землі, жахаючи все довкола передсмертним риком, сповненим болю і муки.

– Чудово, Александре! Нівроку з тебе стрілець, що й казати! Готовий побитися об заклад, що ти влучив цьому милому котеняті в самісіньке серце...

– Сюди! Рятуйте! Допоможіть! – почувися в тиші, що запала після пострілу, чиїсь панічні крики.

Знову затріщали куші, й друзі завмерли на місці: просто на них, спотикаючись і петляючи, мчав чоловік, за яким гнався величезний лев. Здавалося, бідолаха приречений, але в нього вистачило сил уникнути загибелі ще раз – важка лапа лева лише залишила кривавий слід пазурів на його плечі. Проте від удару важкої лапи він покотився по землі.

Майже не цілячись, Альбер вистрілив. Це змусило лева спинитися й загрозливо загарчати.

Прогриміло ще три постріли, що злилися в один. Попри всі благання провідника, що закликав білих не рушати з місця, французи кинулися до бідолашного, нерухоме тіло якого лежало, розпластане, на землі. Виявилося, що це європеець. Його спину було посмуговано рваними кривавими ранами, права рука безсило звисала.

Холодна вода привела пораненого до тями: закочуючи очі, він забурмотів щось незв'язне про жертву, поліцію і вбивцю.

– Що ж нам робити із цим бідолахою? – спитав Альбер.

– Не знаю, – знизав плечима Александр. – Ми не можемо взяти його з собою, так само, як і кинути його тут напризволяще...

– Здається, у нього зламана рука. Я спробую накласти шину. Потім ми підсадимо його на одного з наших коней і доправимо до найближчої факторії.

– Цікаво, як він тут опинився, та ще й серед ночі?

– Можливо, рятувався від якихось убивць. Це якщо судити з його маячні... – Альберові ніяк не вдавалося обв'язати руку незнайомця лубками, і він роздратовано поморщився.

«Провідник», підійшовши, шепнув йому:

– Слухай-но, вождю, якщо дозволиш, я сам накладу цьому білому пов'язку.

– Будь ласкавий! Тим паче, що він, здається, знову знепритомнів...

Тубілець зрубав молоде деревце – завтовшки приблизно таке, як зламана рука пораненого, зробив на корі кілька поздовжніх надрізів і вправно зняв її. Потім завинув у рурку з кори скалічену руку і перев'язав гнучкою ліаною. Александр переніс незнайомця ближче до вогню й поклав на землю; той заворушився, попросив пити, спрагло ковтнув кілька разів і одразу ж заснув.

А невтомний тубільний «провідник» тим часом розкидав тліюче вугілля й вигріб екзотичну страву з розжареної ями. Слонові ноги порозбухали неймовірно, проте аромат готової печені вельми принадно лоскотав ніздрі.

– Ця іжа воістину гідна королів! – вигукнув Альбер, потираючи долоні. – Зараз покуштуємо... Судячи зі спокусливого запаху, перед ним блідне навіть запечений окіст із трюфелями...

У розмові за іжею минув залишок ночі. Поранений прокинувся вдосвіта і навіть покуштував смачної печені; тепер він мав набагато бадьоріший вигляд і був цілком спокійний.

Французи, оббілувавши убитих левів, уже були збиралися йти шукати пораненого слона, коли на стоянці з'явився чоловік, якого неважко було впізнати за його своєрідним убранням.

– Овва, та це ж його превелебність! – вигукнув Альбер де Вільрож. – Приєднуйтеся до нас! Сідайте, перекусіть! Ми раді вас бачити! Отже, вам вдалося-таки спекатися тих мандрівних музик? От і чудово! А ми з вашого дозволу ненадовго покинемо вас...

– Я надзвичайно вдячний вам, панове! Я зворушений таким люб'язним запрошенням, – провівши поглядом французів, що йшли геть від стоянки, прихопивши з собою рушницю, проповідник поглянув на пораненого, який дрімав на траві неподалік, – і здригнувся.

«Що таке? – миттю промайнуло у нього в голові. – Поліцейський Вільям Саундерс?... Невже він щось запідозрив? Не варто втрачати пильність!...»

Розділ 7

І поліцейський, і проповідник-самозванець – обидва прагнули не спускати французів з очей. Тож швидко порозумілися.

Його превелебність, скориставшись відсутністю господарів, із диявольською спритністю обвів Саундерса круг пальця; адже поліцейський був переконаний, що бачить проповідника наскрізь. Його кощава постать іноді потрапляла на очі Віллові в Нельсонсфонтейні, тож зустрівши його тут, на межі пустелі Калахарі, він розумів, що буде впізнаний. Через те полісмен видав себе за американського матроса, що полишив своє судно в Дурбані. Нібито скрута змусила його найнятися на службу до колоніальної поліції, але йому набридло животіти на жалюгідній посаді. Коли на копальні сталося вбивство і начальство послало його розшукати убивць, він буцімто вирішив дезертирувати на голландську територію. Проте випадково заблукав, довго бродив навмання в лісових нетрях і врешті-решт, утративши коня, впав знесилений поруч зі слоном, якому розпорів черево носоріг. Уночі він прокинувся від звуку пострілу, запанікував, побачивши левів, кинувся в гущавину... А опритомнів тільки тут, у таборі французів...

Його превелебність удав, ніби широко вірить цій легенді, а сам тим часом сушив собі голову одним питанням: що вже встиг рознюхати нишпорка-поліцейський? А раптом він вистежує саме його? Утім, це не надто хвилювало псевдопроповідника, адже нині вони вже перебували не на англійській території. Головне тепер – мати поліцейського поряд, а потім, як настане час, він знайде спосіб спекатися цього Саундерса.

«Найпевніше, що старина Вілл підозрює у вбивстві французів, – міркував шахрай. – Чого доброго, цьому тупакові ще спаде на думку заарештувати своїх рятівників. Проти чого ми з Клаасом, звісно, не заперечуватимемо...»

– Послухайте мене, Вільяме, – нарешті мовив він. – Я не раджу вам шукати притулку в бурів. Я ж бо всього лиш бідний місіонер, що має намір дістатися до Замбезі; схоже, ці люди прямують туди ж. Залишайтеся зі мною – пройдемо цей шлях разом. Місіонерське управління – а воно, як ви знаєте, зовсім не бідне, – зуміє винагородити вас як мого супутника і, певною мірою, захисника.

Поліцейський, не вагаючись, пристав на цю пропозицію.

Французи були не проти поповнення свого маленького загону, який незабаром заглибився в пустелю. Єдине, що засмутило Альбера, – це те, що двоє їхніх чорношкірих слуг, зниклих напередодні, так і не з'явилися. Тубільцям дістався чималий запас харчів, зате тубілець-провідник, який широко симпатизував білим, погодився їх супроводжувати в обмін на обіцянку винагороди по завершенні небезпечної подорожі. Цей славний хлопець був

чистокровним бечуаном, звали його Зуга, а чудове знання місцевості робило його й справді незамінним для всієї експедиції...

Пустеля Калахарі, поросла сухими травами, повзучими кущами й поодинокими групами акацій, здавалася, проте, не такою безводною, як піщана Сахара. Грунт величезної Калахарі глинистий, тут пролягають русла кількох пересохлих річок, уздовж яких громадяться наносні породи, такі тверді, що не пропускають воду. У сезон дощів тут утворюються природні водойми, в яких тривалий час затримується волога. Подекуди трапляються ділянки зовсім голого ґрунту, на якому ростуть дивовижні сукуленти – рослини, якими в посушливий період тубільці тамують і голод, і спрагу. Плоди однієї з таких рослин – схожі на огірки, але яскраво-червоного кольору – придатні для їжі. Тут також можна знайти дикі кавуни, як кулак завбільшки, – тубільці звуть їх «кеме». Ця рослина смакує не тільки людям, а й тваринам: їй охоче поїдають не лише слони і носороги, а й леви, гієни, шакали та різноманітні пустельні гризуни.

У пустелі Калахарі мешкають племена бушменів і бакалахарі. Перші малорослі, рухливі, жилаві, невтомні й витривалі, здатні зносити жорстокі поневіряння. Вони природжені мисливці; збирання коренів і дикорослих плодів у племені бушменів – справа суто жіноча. Бакалахарі – рідня бечуанам. Вони терпляче обробляють тутешній малородючий ґрунт, що дає їм зовсім невеликий урожай кавунів і диких гарбузів. Корінці, трохи проса, козяче молоко – оце й увесь мізерний раціон цих надзвичайно бідних людей...

П'ятеро європейців та їхній чорношкірий провідник під кінець сьомого дня шляху вже відчували, що їхні сили вичерпуються. Його превелебність мав порівняно бадьорий вигляд, але рука містера Саундерса зросталася надто повільно, він був іще заслабкий, тож його посадили на коня. Друга конячина якийсь час несла на собі шість слонових бивнів, але вже за кілька днів їх довелося покинути заради полювання. Верхи на ній Александр, Альбер або Жозеф по черзі вирушали слідами антилоп, буйволів чи жираф. Запаси сушеної слонятини закінчувались, а через брак води подорожніх постійно мучила спрага.

На п'ятий день Александр підстрілив квагу – непарнокопитну тварину, схожу на низькорослу зебру зі смугами тільки на шиї й голові. Дорогою їм трапилася брудна калюжа, але вже за два дні й цей запас води вичерпався. Вранці було витрачено останні краплі, й спрага тепер мучила всіх без винятку. До того, ж у містера Саундерса почалася гарячка: він стогнав і весь час марив. Коні ледве пленталися, люди насилу совали ногами – але навкруги не було ані найменших ознак близького джерела чи бодай якоїсь водойми. Довкола – тільки нудний і одноманітний пейзаж: вигоріла трава, ділянки сухого піску, облізлі кущі або покорчені деревця...

Зуга намагався підбадьорити подорожніх, стверджуючи, що неподалік є джерело і вже надвечір вони матимуть удосталь води, проте Альбер де Вільрож, знаючи Південну Африку з попередніх подорожей, вказав провідникові на зграї пустельних рябчиків, які зазвичай селяться в найпосушливіших місцях, живлячись дрібними плазунами й комахами.

– Терпіння, мій вождю! – пробурчав у відповідь провідник.

- Зуго, друже мій, але ж геть усі тутешні живі істоти належать до тих видів, які можуть обходитися без води. Від самісінького ранку нам траплялися тільки куду, спрингбоки, однісінький дикобраз і страуси. Усі вони давно пристосувалися до життя в цьому пеклі!

Замість відповіді Зуга сухим, як корінь локриці, пальцем тицьнув у свіжий глибокий слід великої тварини.

- Носоріг!

- То й що?

- Ті, кого ти назвав, справді можуть жити далеко від води, та тільки не носоріг, він далеко від води не відходить. Дивися краще, білий брате! Кого ти бачиш?

- Ген-ген - кількох жираф.

- А ще? Там і антилопи гну, помітив?

- Копитних тут сила-силенна. Є й буйволи, й зебри, і фалла.

- Отож! Усі ці звірі не відходять від води далі, ніж на сім-вісім миль.

- Друзі, - вигукнув Альбер, - ще трохи зусиль! Здається, ми врятовані...

Через три години остаточно знесилілі люди і тварини спинилися в гущавині.

- Тут! - переможно мовив провідник.

- Суцільний пісок, - прохрипів знеможено Альбер. - Не мороч мені голови, друже!

- Заспокойся, білий вождю, вода тут справді є, - упевнено мовив Зуга, присів навпочіпки й заходився обома руками старанно розгрібати пісок.

- Гей, друже, що ти робиш? - нічого не розуміючи, вигукнув Александр.

- Ходи й ти сюди і візьми свою шаблю. Пісок уже мокрий...

- Кажеш, так ми добудемо воду? А якщо її немає?

- Тоді доведеться йти ще кілька днів, поки не натрапимо на інше джерело...

Усі кинулися розкопувати ямку в піску. Нарешті провідник зупинив їх, попередивши, що далі заглиблюватися без його сигналу не слід, бо вода може миттєво зникнути й більше не повернутися. Він мав рацію: щойно наші землекопи досягли твердого, глинистого дна вже чималої ями, як з усіх боків почала повільно просочуватися чиста, прозора й прохолодна вода. І прибувала вона не знизу, як зазвичай у колодязях, а з піщаних стінок кринички.

Подорожні вибралися нагору і нетерпляче з'юрмилися над ямою. Як же нестерпно довго тяглися хвилини, поки дорогоцінна волога заповнила їхню

копанку настільки, що вони змогли нарешті напитися досхочу, напоїти коней, наповнити водою всі посудини – і найперше – чималий бурдюк, зроблений із кваг'ячого шлунка.

– Не хвилюйся, вождю, – усміхаючись, кинув провідник, коли вони втамували першу спрагу. – Завтра вранці яма знов буде повнісінька води... А тепер можна й попоїсти...

Кілька шматочків в'яленого м'яса і двійко засмажених на вугіллі рябчиків стали сьогодні їхньою вечерею, а потім потомлені подорожні, ситі й удоволені, блаженно попростягалися на теплому піску. Скоро їх усіх зморив сон.

Удосвіта французів розбудив страшенно засмучений Зуга. Він мовчки вказав французам на геть спорожніле джерело. Вночі хтось, очевидно, потоптався по глинистому дну кринички, і вода витекла крізь нього геть уся, до останньої краплини.

– Бий його лиха година! – не тямився Александр. – Хто це зробив? Людина чи звір?

– Стривай, здається, одна конячина відв'язалася... – пробурмотів уражений Альбер. – Може, це вона?

На додачу до всіх лих, бурдюк з кваг'ячого шлунка, який вони вчора по саму зав'язку наповнили живильною вологою, нині лежав на піску, кимось роздертий і так само порожній.

Отже, у них знову майже не залишилося води.

Розділ 8

– Я подамся на розвідку, – рішуче заявив Альбер. – Ви підете слідом: мусимо використати час, поки сонце ще не так пече. Як ти вважаєш, Зуго?

– Іди, вождю. Але будь обережний: ми на землі бушменів, а вони ненавидять білих.

– З якої речі?

– Недавно тут побували торговці людьми.

– Тобто работорговці? – обурено вигукнув Альбер. – А я, наївний, був певний, що з цією гидотою покінчено остаточно!

– Якби ж то... За спирт, тютюн і тканини чорні вожді вчиняють набіги на краалі, викрадають бушменів і продають їх білим людям, – гірко зітхнув чорношкірий провідник.

– Сподіваюся, мене не приймуть за такого работаровця. Дякую за пораду – і до зустрічі. Я візьму коня...

Трохи згодом подорожні рушили за вершником, якого вже сховала густа трава, така висока, що й людини в ній не було видно.

До першого привалу всі прошкували мовчки. Жозеф ішов слідом за похмурим Александром, замикали ходу його превелебність і Вілл Саундерс, який, здавалося, уже шкодував про свою божевільну затію. Опівдні вони влаштували привал і с'як-так перекусили. Усі вже починали непокоїтися тим, що Альбера так довго немає, тож вирішили не затримуватися, хоча спека стояла нестерпна.

Після виснажливого дня настала ніч. Подорожні розклали багаття, і Жозеф заходився куховарити, проте ніхто навіть не доторкнувся до їжі. Александр уже й собі хотів був іти шукати приятеля, аж ось нарешті почувся кінський тупіт.

– Ти, сподіваюся, цілий? Які новини? Чи знайшов ти воду? – зрадів Александр і підбіг до друга.

– Постривай, – втомлено мовив Альбер, спішуючись. – Річ у тім, що я, здається, геть загнав шкапину... А ви, мабуть, помираєте від спраги? Води я не знайшов, проте привіз вам попоти... Питво, щоправда, не надто вишукане, але, як кажуть, у степу і хрущ м'ясо... Я пив це вдень...

– Щось ти дивно веселий, Альбере!

– Зараз поясню...

– Не варто. Давай швидше! Я готовий випити будь-що.

– Послухай... – Альбер зупинив Александра. – Коли я був у Мексиці, в пустелі Сонора, то за подібних обставин мені не раз траплялося пускати кров коневі й пити її, пересилиючи огиду. Коли я зрозумів, що наша конячина вже на ладан дихає, то черкнув її ножом по шийній вені, припав губами до рани і напився – це мене с'як-так підкріпило. Потім я з'єднав краї рани шпичкою мімози і спинив кровотечу... Тепер ваша черга, панове. Ось тільки-но вийму шпичку... Зараз я стрижаю її. Готово! Давай швидше!

– Я не можу...

Його превелебність уважно дослухався до розмови французів. Він першим кинувся до конячини, що вже була близька до агонії, й пожадливо, наче вампір, уп'явся губами в її шию. Потім, насилу відірвавшись і затиснувши рану долонею, повернув перемазане кров'ю лице до Жозефа:

– Тепер ви! Швидше!

Каталонець наважився майже миттєво. Заледве переборюючи гидливість, із заплющеними очима, він довго глितав жажливий напій, допоки не відірвався, зробивши знак Александрові. Але той гидливо відвернувся:

– Ні, я... не зможу.

– Навіть недокрівні діти й жінки це п'ють, – обурився Альбер, знов затискаючи криваву рану. – Що ти капризуєш, як та манірна панянка!

– Нашому провідникові теж це не подобається. Містере Саундерс, пийте, якщо хочете!

Поліцейському не треба було повторювати запрошення. Він іще встиг напитися крові, поки тварина сконала, врятувавши життя людей ціною власного.

– Бідна конячка! – Александр підійшов до Альбера й провідника. – Краще розкажи, друже, що ти бачив. Може, яке село? Там де-небудь поблизу має бути вода. Я помираю від спраги, але добу ще протримаюся...

– Усього лише кілька халуп. У Європі в них не жили б навіть собаки. Там поруч ходили якісь жінки-бушменки, вони несли в руках страусові яйця. А помітили мене – та й ну тікати. Я махав руками, пробував заспокоїти їх, тільки де там! Пішов був за ними, щоб попросити їжі, аж гульк – усі, мов у землю запалися, – ні жінок, ні яєць. Чоловіків там було всього кілька – і хоч трималися вони ніби не вороже, але якось геть байдуже... Так і мусив повертатися ні з чим.

– Вождю, – сказав Зуга, – жінки, яких ти бачив, несли в яечних шкаралупах воду. Нам вони її не дадуть, а яйця вже добре заховано. Вода в нас буде, я знайду ще одне джерело, але мусимо ще до схід сонця вирушити до тих бушменів і спробувати переконати їх, що їм нічого не загрожує, адже ми не купуємо чорних людей...

Зуга мав рацію. Найбільше бушмени потерпали від работорговців і войовничих бечуанів, тому селилися далеко від джерел і приховували їх місцезнаходження. Іноді вони навіть заривали в землю посудини з водою й розкладали над ними багаття, щоб ніхто не зміг забрати у них дорогоцінну вологу. Жінки племені вирушали до джерела, засипаного піском, з кошиком, у якому поміщалася до двадцяти порожніх шкаралуп від страусових яєць, і розгрибали ямку. А потім за допомогою порожнистої очеретинки по черзі наповнювали водою шкаралупи...

Удосвіта маленький загін рушив до того вбогого крааю, що його недавно знайшов був Альбер, і добирався до нього протягом довгих п'ятнадцяти годин, не зупиняючись на перепочинок. Коли подорожні, нарешті, добрали до своєї мети, ніхто з них, здавалося, не мав сили навіть дихати, не те що говорити. Саундерс подумки проклинав свою божевільну затію і честолобні наміри схопити убивць торговця. Де й поділася його самовпевненість – тепер він був готовий вислуховувати будь-які кепкування будь-кого на копальні, аби лишень повернутися туди живим.

Не здавався тільки його превелебність – ось у кому вирувала якась похмура енергія. Він ні на що не скаржився і тільки й робив, що брів уперед, надихаючи своїм прикладом зморених французів, які вважали, що слугою Божим рухає не що інше як його полум'яна віра. Ніхто з них навіть уявити собі не міг, що його превелебність щоночі ненадовго відлучається з табору, щоб зустрітися зі своїми чорношкірими полигачами, які невідступно йшли за загоном. Саме від них він діставав не лише воду, а й їжу. Тільки одне непокоїло проповідника-самозванця: він досі не знав, у кого з французів

зберігається мапа, за допомогою якої мріяв заволодіти скарбами кафрських королів.

Ні Альбер, ні Жозеф, ні Александр жодного разу навіть не натякнули на мету своєї подорожі; можливо, вони взагалі не мали при собі тієї мапи. І коли б не запевнення Клааса, його превелебність давно б покінчив із цими нікчемними жабоїдами.

Мало не падаючи з ніг від знемоги, подорожні нарешті угледіли вдалині бушменський крааль. Чоловіків не було вдома, жінки й діти перестрашено, утім і з цікавістю позирали на непроханих білих гостей. З усього нечисленного загону лише Зуга переніс жорстокі поневіряння порівняно легко. Підтримуючи Александра, який ледве совав ногами, провідник благально звернувся до молодой бушменки, яка товкла в ступі просо:

– Води!.. Будь ласка!.. Цей білий чоловік – друг чорних людей. Він і його супутники не забирають чорних. Вони нагодували воїнів Калахарі, коли ті помирили з голоду. Дай їм напиться, прошу!

Бушменка ледь підвела голову, а далі, нічого не відповівши, продовжила роботу.

– Жінко, – наполягав провідник, – дай напиться цим білим. Кажу тобі, я готовий віддати за них свою кров.

Чорношкіра, пильно поглянувши на Зугу, мовчки пішла до хижки і через кілька хвилин повернулася, несучи в сітці страусові яйця, наповнені свіжою прозорою водою, яка миттю повернула подорожнім сили.

Утамувавши, нарешті, спрагу, змучені подорожні насилу спромоглися на кілька слів подяки своїй рятівниці. Коли вони відійшли від хижки на кілька кроків, то всі попадали на землю, поснувши свинцевим сном смертельно зморених людей. Та не минуло й години, як їх розбудив чийсь розпачливий крик.

– Що сталося? – злякано підхопився на ноги Александр.

Він побачив двох бушменок, що схилилися над хлопчиком, який несамовито кричав, показуючи їм на свою ногу.

– Він помре, – плачучи промовила жінка, саме та, що допіру дала подорожнім напиться, і, взявши дитину на руки, простягла хлопченя Александрові.

На місці зміїного укусу розповзалася сіра пляма. Крові майже не було, але нога хлопчикові набрякала просто на очах.

– Це укус пікаколу, – з гіркотою пробурмотів Зуга. – Нічого не можна вдіяти...

– Ти певен, що малюк загине? – спитав француз.

– І дуже скоро. Від укусу цієї змії немає протитрути.

– Його мати була доброю до нас... мусимо спробувати. Альбере! – гукнув Александр. – Висип порох з одного патрона і дай його мені. А ти, Зуго, скажи цій жінці, що я спробую допомогти її синові, але йому буде дуже боляче...

Він поклав на землю хлопчика, тіло якого судомно здригалось, зробив на місці укусу два надрізи, розсунув краї рани і натиснув. Та кров майже не витікала.

Серце Альберові стиснулося; він зблід, здогадавшись, що збирається зробити друг, але не зупинив його. Марно намагалися втрутитися його превелебність і поліцейський. Александр припав губами до рани й почав відсмоктувати отруйну кров, час від часу спльовуючи червоно-синю слину. Нарешті він обернувся до Альбера:

– Порох! І запали трут, швидше...

У Альбера все вже було наготові.

Александр затиснув між колінами хлопчикову ногу, насипав купку пороху на рану й підніс до нього трут, яким французи користувалися для розпалювання вогню. Порох спалахнув, запахло горілим м'ясом. Дитина страшно закричала.

Заплакана бушменка з надією дивилася на білого велетня – і він зрозумів її німе питання.

– Твій малий житиме, – сказав він м'яко, піднімаючи знесиленого хлопчика і передаючи його в руки матері. – Усе буде добре...

Александр не встиг договорити: зненацька розлігся скрипучий сміх, ніби заскреготала пилка, наткнувшись на металевий цвях, і зараз же почулися чийсь відчайдушні крики. Француз повернув голову і вмить остовпів, побачивши чорношкірого з важкою колодкою на шиї, який щодуху біг до дитини. І знову – регіт, а потім свист довгого ремінного бича зі шкіри гіпопотама, що ляскав по спині нещасного бушмена, залишаючи на ній криваву смугу...

Розділ 9

Усі так уважно спостерігали за тим, як самовіддано бореться Александр за життя маленького бушмена, що ніхто навіть не помітив понуру процесію, що саме в цей час вступала у ніким не захищений крааль. Близько півсотні чорношкірих чоловіків, жінок і дітей зі зв'язаними руками й ногами повільно брели під конвоем озброєних до зубів мулатів і португальців, люті обличчя яких були позбавлені жалю чи бодай найменшого співчуття. Нещасні негри знемагали від втоми і помирали від спраги. Вони йшли попарно, з'єднані одне з одним дерев'яними колодками й безжально гнані бичем-чамбоком.

Французи і навіть поліцейський не вірили своїм очам: чи ж це можливо, що в дев'ятнадцятому столітті, поруч з англійськими володіннями якісь недолюдки, не кричучись, женуть караван рабів?!

Поряд з ними все ще стояв чорношкірий батько дитини, що відчайдушним зусиллям зміг зламати ярмо і тепер обіймав свого сина, врятованого білим. Наглядач замахнувся знову, та Александр, зазвичай незворушний, різко, мов від ляпаса, випростався на весь свій велетенський зріст, ступив крок до мулата, вирвав у нього чамбок і з усього маху зацідив рукояттю бича в його смагляву пику.

– Цей білий – європеець! – пробурмотів наглядач, задкуючи і витираючи заюшену мармизу.

Полонені тубільці радісно загули, проте работорговці, відчувши, що ситуація стає загрозливою, скинули на приціл рушниці й наготувалися стріляти.

– Киньте зброю негайно! А ви, Альбере, Жозефе, візьміть-но цих негідників на мушку! І всадіть кулю в лоба кожному, хто поворухнеться! – скомандував Александр.

Побачивши цівки великокаліберних карабінів, націлені їм просто в очі, работорговці миттю зміркували, що жартувати з цими білими незнайомцями не варт, відтак опустили свої кременеві рушниці.

– Звільніть цих людей! – наказав їм Александр. – Та хутчіш!

– Але чекайте, сеньйоре! – заверещав один з португальців. – Ці люди належать мені... Я купив їх у брата короля Сікомо і мушу доправити бурам на річку Вааль... Я заплатив багато, дуже багато... Звісно, якщо ви бажаєте перекупити у мене рабів, я трохи скину ціну...

– Ти ба, який мерзотник! – Александр ледве стримував лютю. – Почекай, зараз я з тобою розрахуюся сповна!

І рушив на мулата, грізно розмахуючи бичем:

– Забирайся геть, брудна тварюко! Альбере, прихопіть ножі і йдіть сюди...

Не минуло й чверті години, як нещасних негрів було звільнено від пут і колодок, що їх Зуга зараз же покидав у багаття. Доки горіло колоддя рабства, бушмени звивалися в шаленому танку, який работорговці споглядали з кислими мінами.

– Ви порушили священне право людини на свободу! – суворо звернувся до них Александр. – Але ми не кати, і я просто відберу у вас зброю. Ідіть собі на всі чотири вітри, а свою петлю на ший ви неодмінно знайдете деінде і без нашої допомоги...

Понуро звисивши голови і покидавши рушниці, розчаровані мулати мовчки подалися геть із краалю.

Александр покликав провідника.

- Збери увесь цей іржавий мотлох - мушкети, шаблі, ножі й роздай бушменам - нехай у них буде чим оборонити себе і своїх дітей...

Він круто обернувся, відчувши чийсь дотик до плеча. Той самий бушмен, що першим зламав колодки, стояв позаду нього, тримаючи на руках сина, який спокійно спав. Батькове обличчя сяяло вдячністю.

Цього дня в краалі було справжнє свято. Бушмени влаштували бенкет для своїх білих захисників, і французам довелося скуштувати таких страв, про існування яких вони й гадки не мали. На тарілках, майстерно сплєтених із трав'яних стебел, їм піднесли великих зелених гусениць «лапанес»; на друге гостей припросили до страви з личинок якоїсь невідомої комахи, вкритих солодкуватим слизом. Відтак пропонувалися в'ялені ящірки і смажена сарана - сухопутні креветки, як їх жартома назвав Альбер. Жозеф відмовився, сказавши, що вони, мовляв, йому в пельку не лізуть, зате одразу розсмакував великі бульби рослини «маркуе», соковитий м'якуш яких аж танув у роті, а також печені «камерос» і «кіамало», що нагадували смаком картоплю, але були солодші.

Нарешті урочисто було внесено останню страву, чарівний апетитний запах якої так приємно лоскотав ніздрі, що Альбер без усяких церемоній підняв накривку - під нею виявилось шість пустельних черепах, запечених просто в панцирах і приправлених ароматними травами.

- Браво! - вигукнув Жозеф.

- І ще жаби! - Александр зазирнув у посудину. - Ось це вже цілком по-французьки... Панове британці, чи не бажаєте скуштувати?

На це проповідник і поліцейський тільки виразно скривилися, заперечливо похитавши головами.

- Варто зазначити, що бушмени готують цю страву набагато краще, ніж мій колишній кухар-китаець. Той просто смажив жаб'ячі стегенця в киплячій олії, а наші гостинні господарі, схоже, готують їх у печі, де вони умлівають до готовності, - зауважив Александр. - Бачите он той конусоподібний пагорб? Це термітник. Тубільці пробили в ньому дірку при самій основі й викурили звідти термітів. Потім гарненько вичистили всередині, і тепер мають чудову піч, що нею користується все село.

- Жаб вони називають... Ні, мені нізачо не вимовити!..

- По-бушменськи - «матламетло», - докинув слово проповідник.

- Саме так! Дякую вам, ваша превелебносте. Бушмени впевнені, що ці красуні падають з неба, хоча насправді вони перечікують посушливий сезон у нірках, виритих у мулі, на дні пересохлих водойм і калюж.

- Ох і дивна ж країна! - пробурмотів Жозеф, наминаючи тубільне рагу. - А це в них що? Часом не пиво, мосьє Александр?

- Авжеж що пиво, причому із сорго! - вигукнув Александр.

– І цілком успішно може конкурувати з кращими страсбурзькими й мюнхенськими сортами, – додав Альбер.

Одне слово, бенкет тривав до пізньої ночі й завершився запальними танцями, у яких узяв участь увесь крааль...

Через підлий напад работорговців бушменам довелося відкласти полювання, але тепер білих мандрівників було запрошено до участі у грандіозній облаві. Посуха призвела до гострої нестачі їжі, і на це полювання плем'я покладало особливі надії: сотні копитних повинні були потрапити в загороду – «хопо». Французи не могли відмовитися від цього запрошення, а крім того, слід було зміцнити дружбу з бушменами, на чий допомогу в майбутньому вони сподівалися.

Поліцейський, пославшись на хвору руку, залишився в селі. Проповідник заходився наставляти на стежку Божого спасіння бушменських жінок і дітей, що також дозволяло йому не долучатися до «світської забави».

Бушмени негайно почали готуватися до облави – на це треба було не менше двох днів. Європейці ж тим часом постаралися використати ці сорок вісім годин з якнайбільшою користю для себе...

Розділ 10

– Друже мій Жозефе, де таке бачено, щоб біла людина так засмучувалася через якесь там сновидіння?

– Скажіть краще – жахливий кошмар, мосье Александр. Ми, каталонці, щоб ви знали, досить забобонні...

– А бушмени й бечуани – ті вірять, що їхні чаклуни насправді вміють викликати дощ! Альбере, ти теж бачив страшний сон минулої ночі?

Зазвичай енергійний і життєрадісний Альбер де Вільрож теж сьогодні здавався незвично стурбованим.

– Дорогий мій, – похмуро відповів він, – можна відмахнутися від нічних страхів, але як бути з передчуттями, особливо поганими?... Ми, південці, народ нервовий!

– Здається, насувається гроза, – гмикнув Александр.

– Жозеф теж напружений.

– Атмосферна електрика – річ цілком реальна, а от сновидіння – цілковита маячня. Ти просто переїв тубільних харчів, друже.

– Та ні ж! Зверни увагу: в нашій експедиції від самого початку все через пень-колоду...

– Я б не сказав.

– Вислухай мене... Річ у тім, що коли ми виходили з Нельсонсфонтейна, я загубив медальйон з портретом моєї любі Анни. Можливо, у фургоні того торговця... На другий день я хотів поглянути на нього, коли побачив, що ланцюжок обірвано, а медальйона й близько немає. Тільки сьогодні я зрозумів, що це був поганий знак...

– Згоден: втрата досить прикра, – промовив Александр. – Проте, Альбере, ти загубив усього лиш портрет. Оригінал же залишився!

– Я не можу нічого вдіяти зі своїми лихими передчуттями. Боюсь, щось скоїлося чи от-от скоїться з моєю Анною!

– Це все через довгу розлуку...

– Хотів би я вірити... Але вона мені снилася... і так страшно кричала, що я прокинувся мокрий від поту. Аж ось ранком приходить спантеличений Жозеф – виявляється, і йому наснився поганий сон, ба навіть кошмар, і так само про мою дружину... Що це з тобою?

– З вами й сам станеш забобонним, – пробурмотів Александр, несподівано згадавши, що цієї ночі йому також наснилася незнайомка, що називала себе Анною. Він, проте, не показав виду й силувано усміхнувся: – Альбере, твоїй дружині ніщо не загрожує. Адже вона разом з батьком, у великому місті. А у нас є нагальна справа, тож ми не повинні піддаватися передчуттям. Треба йти вперед! Просто ми два дні вже, як б'ємо байдики в краалі – от і всі переживання... Доба переходу в напрямку сховку, в якому нас чекають королівські скарги, – і де й дінеться вся твоя нудьга!

– До речі, давно хотів сказати тобі кілька слів із цього приводу, поки ми тут самі.

– Кажи! Його превелебність збуває свій словесний товар у краалі, а Вілл валяється на травичці, ніби все життя нічого іншого й не робив. Ми із Жозефом слухаємо тебе уважно.

– Мусимо ще раз ретельно вивчити мапу.

– Я й так усе чудово пам'ятаю: острівець, дерева і базальтова стрілка. А ти, Жозефе?

– Ну, знаєте, мосье, моя голова для таких речей не годиться! От якби я там хоч раз побував, то вже за наступним знайшов би це місце із зав'язаними очима.

– Я бачу, ти не прихильник топографії... А давайте ми її знищимо! – несподівано запропонував Александр. – Один тільки Бог знає, що може з нами статися. Раптом нас здолає пропасниця чи захоплять у полон? Цей документ, хоч він і не паперовий, у жодному разі не повинен опинитися в чужих руках.

– Якщо хочете, – сказав каталонець, – довірте мапу мені. У разі небезпеки я зумію її знищити.

– Чудово! Передай її Жозефу, Альбере... Але ніколи не забувай, друже, що тримаєш при собі все наше майбутнє...

Невдовзі з'явилися посланці від бушменів у повному бойовому розфарбуванні. Все було готово до полювання, нагоничі, запрошені з сусідніх сіл, уже розташувалися на своїх місцях, і бушмени-мисливці, збуджені, як діти, розтлумачили своїм білим друзям, як улаштовується «хопо».

Насамперед це два ряди гостроколів, що простяглися на дві милі. Їхні міцні кілки перев'язано ліанами й глибоко вкопано в землю. Гостроколи сходяться під гострим кутом, утворюючи в долині коридор для дичини, що нагадує величезну латинську літеру «V». У своїй вузькій частині він закінчується широкою ямою завглибшки близько чотирьох метрів. На краях ями з того боку, звідки повинні з'явитися звірі, і на протилежному боці понавалювано купи хмизу, а саму яму прикрито благоденним настилом з гілляччя, замаскованого травою.

Велика група нагоничів поставала ланцюгом на відстані трьох миль від «хопо». Усі вони будуть повільно підходити до широкої частини гостроколу і вигуками та ударами списів по щитах підніматимуть дичину. Коли вона, злякана, кинеється у бік «хопо» і втрапить у пастку, мисливці, що причаїлися в засідці, переб'ють звірину. Почнеться нещадна бійня, в якій загине чимало зебр та антилоп, а вцілілі нажахано кинуться вузьким проходом просто до ями...

Саме там, у затінку дерев, бушмени поставили трійцю французів.

Минуло близько двох годин напруженого чекання. Аж ось ген-ген показалися густі клуби пилу, збитого ошалілими з ляку копитними. Земля стугоніла, чувся віддалений гул і рев – нагло зігнані з місць тварини щодуху мчали, наближаючись до своєї погибелі! Попереду високо вистрибували антилопи-блюбоки, слідом за ними мчали гостророгі наконги із синюватою шерстю. Між ними стрімголов бігло кілька страусів, за ними галопував цілий табун жирафів. Несподівано тварини збилися в купу, на них налетів цілий зебр'ячий ескадрон – а ззаду вже напирало сірою хмарою роз'яріле стадо африканських буйволів з налитими кров'ю очима.

Кільце нагоничів невблаганно стискалося...

Помітивши гостроколи, тварини сахнулися назад, найбільші й найсильніші з них спробували прорвати ланцюг нагоничів, але тепер з'явилися мисливці. Разом з французами вони досі терпляче сиділи у своїй засідці, прихованій гіллям. Європейці наготували рушниці – і полювання, що більше нагадувало жорстоке поголовне знищення, почалося!

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию
(https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=50185893&lfrom=362673004) на
ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard,
Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне
МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек,
бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Сноски

1

Товщ (діал.) – жир.